

Straffansvar for "grooming"

En analyse og vurdering av begrunnelsen for, innholdet i og håndhevingen
av straffeloven §201a

Kandidatnummer: 659

Leveringsfrist: 26.11.2007

Til sammen 17938 ord

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av tema	1
1.2	Begrunnelsen for bestemmelsen og historikken bak den	3
1.2.1	Folkerettslige forpliktelser	4
1.3	Oversikt over enkelte andre lands rett	5
1.3.1	Danmark	5
1.3.2	Storbritannia	5
1.3.3	Sverige	6
<u>2</u>	<u>VILKÅR FOR STRAFF</u>	<u>7</u>
2.1	Innledning	7
2.2	Den straffbare handling	7
2.2.1	Kravet om avtale	7
2.2.2	Kravet til oppmøte	9
2.3	Skyldkravet	10
2.3.1	Noen generelle utgangspunkt	10
2.3.2	Forsett som dekker det objektive gjerningsinnhold	10
2.3.3	Unntak fra skyldkravet ved villfarelse om alder	11
2.3.4	Kravet om subjektivt overskudd – overgrepsforsett	12
2.4	Forsøk	15
2.4.1	Innledning	15
2.4.2	Skyldkravet	15
2.4.3	Den nedre grensen for straffbart forsøk	15
2.5	Medvirkning	17
2.6	Adgang til straffritak ved jevnbyrdighet i alder og utvikling	18

<u>3</u>	<u>FOREBYGGING OG ETTERFORSKING</u>	<u>21</u>
3.1	Innledning	21
3.2	Forebyggende/avvergende	23
3.2.1	Overvåking	23
3.3	Etterforskning	24
3.3.1	Provokasjon	25
3.3.2	Skjult fjernsynsovervåking	27
3.3.3	Avlytting med samtykke	29
3.3.4	Kontaktforbud	30
3.3.5	Ransaking	31
3.3.6	Beslag og utleveringspålegg	33
3.3.7	Kontroll av kommunikasjonsanlegg	34
<u>4</u>	<u>REAKSJONSFASTSETTELSE</u>	<u>37</u>
4.1	Innledning	37
4.1.1	Konkurrens	37
4.2	Reaksjonsvalg	40
4.2.1	Bot	40
4.2.2	Fengsel	40
4.2.3	Samfunnstraff	41
4.2.4	Særreaksjoner	42
4.3	Reaksjonens størrelse eller lengde	47
4.3.1	Innledning	47
4.3.2	Rettspraksis	49
4.3.3	Forventet straff ved overtredelse av strl.§201a	53
<u>5</u>	<u>RETTSPOLITISK VURDERING AV STRAFFANSVAR FOR GROOMING</u>	<u>54</u>
5.1	Innledning	54
5.2	Hensynet til legalitetsprinsippet	55

5.3	Legitimasjonsspørsmål	57
5.3.1	Innledning	57
5.3.2	Hensynet til skadefølgeprinsippet	57
5.3.3	Betydningen av overgrepsforsettet	59
5.3.4	Bevisproblemer knyttet til strl.§201a	61

1 INNLEDNING

1.1 Presentasjon av tema

13. april 2007 trådte straffeloven §201a i kraft.¹ Straffebudet lyder som følger:

”Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som har avtalt et møte med et barn under 16 år, og som med forsett om å begå en handling som nevnt i §§ 195, 196 eller § 200 annet ledd har kommet fram til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte.

Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort dersom de som har avtalt å møtes, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.”

Den straffbare handling etter strl.§201a har i juridiske kretser fått betegnelsen ”grooming”.² Bakgrunnen er overskriften i det britiske straffebudet som rammer samme type handling som strl.§201a. Overskriften i sexual offences act 2003 section 15 lyder: ”meeting a child following sexual grooming etc.”

Prosessen ”grooming” følger av verbet *to groom*, som blant annet kan bety; å pleie eller å forberede.³ Når begrepet også omfatter selve møtet, utvides begrepets betydning. Videre i oppgaven vil jeg anvende begrepet i den utvidede betydning.

Formålet med oppgaven er å gi en oversikt over hvilke juridiske følger vedtakelsen av strl.§201a medfører.

Det innebærer for det første en fremstilling av vilkår for straff etter bestemmelsen. Vilkårene vil bli behandlet i kapittel 2.

---

¹ Vedtatt ved lov av 13.april 2007 nr.14.

² Jf. nordisk seminar om grooming, arrangert av Justisdepartementet 10.03.06.

³ Jf. Engelsk ordbok, Kunnskapsforlaget.

Enhver nykriminalisering får betydning for politiets virksomhet.⁴ Særlig vil straffebud som kriminaliserer forberedelseshandlinger påvirke grensedragningen mellom politiets polisiære- og etterforskingfunksjon. Politiets metoder for å avverge, samt etterforske overtredelser, behandles i kapittel 3.

I de tilfeller hvor gjerningsbeskrivelsen i straffebudet er oppfylt, og retten har funnet tiltalte skyldig, skal det utmåles en reaksjon.⁵ Overtredelse av strl.§201a kan medføre bot eller fengsel inntil 1 år. Strafferammen tjener kun som et utgangspunkt. Domstolen har stor grad av valgfrihet ved den konkrete fastsettelsen av straff- både med hensyn til valget av reaksjon, samt ved utmålingen av reaksjonens størrelse eller lengde. Reaksjonsvalget og forventet størrelse eller lengde behandles nærmere i kapittel 4.

I kapittel 5 vil jeg foreta en rettspolitisk vurdering av strl.§201a. Det har vært hevdet at kriminalisering av grooming innebærer et taktskifte i norsk strafferett.⁶ Bakgrunnen er at strl.§201a legger større vekt på gjerningsmannens tanke enn hva de mer tradisjonelle straffebud gjør. Dette medfører at en rettspolitisk vurdering av straffebudet er hensiktsmessig. Jeg vil for det første vurdere strl.§201a i lys av legalitetsprinsippet. Deretter behandles forhold som har betydning for legitimiteten av straffebudet. Avslutningsvis vil jeg vurdere om bestemmelsens utforming får følger for bevisvurderingen.

I det følgende vil jeg imidlertid først gi en oversikt over begrunnelser for bestemmelsen, samt gjennomgå straffebudets historikk, jf. punkt 1.2. Under dette punktet vil jeg drøfte om folkerettslige forpliktelser har hatt innvirkning på spørsmålet om kriminalisering av grooming. Punkt 1.3 inneholder en oversikt over enkelte andre lands rett med hensyn til straffbarheten av grooming.

---

⁴ Jeg tenker her på både den polisiære funksjonen og påtalefunksjonen.

⁵ Se om skillet skyld/straff, *Andenæs*, Straffeprosess I side 151 flg.

⁶ Jf. *Hennum*, TfS. 2006 side 98.

1.2 Begrunnelsen for bestemmelsen og historikken bak den

Bakgrunnen for strl.§201a er utviklingen av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi, jf. Ot.prp. nr.18 side 7. Flere sider ved utviklingen av IKT øker barns risiko for seksuelle overgrep.

Det er for det første lettere for overgriperen å komme i kontakt med mindreårige uten kontroll fra andre voksne. Muligheten for å opptre anonymt reduserer overgripers oppdagelsesrisiko. En mulig følge er at den psykologiske barrieren mot å ta kontakt med barn senkes.

Videre gjør kommunikasjon på internett barn særlig sårbare. Grunner til dette kan oppsummeres på bakgrunn av Redd Barna rapporten ”På nett med barna?”.⁷

Denne viser at;

-barn har lite eller ingen tilsyn på nettet.

-den uformelle formen som ofte benyttes ved slik kommunikasjon medfører at barn opptrer mer utfordrende og tøyer grenser.

-barn utleverer opplysninger om seg selv til fremmede.

Høyesterett har uttalt seg om problemet på følgende måte:⁸

”Den anonyme kontakten via internett synes velegnet for den som ønsker å skape en erotisk ladet forbindelse med ukjente mennesker. Neste skritt vil gjerne - som i denne og andre saker – være en mer personlig kontakt ved SMS – meldinger og mobilsamtaler, før det inngås avtale om å treffes”.

Saken gjaldt et tilfelle hvor den 25 år gamle overgriperen hadde kommet i kontakt med en 12 år gammel pike på internett.

Den teknologiske utviklingen førte til at Storbritannia vedtok et nytt straffebud i 2003. Straffebudet gjør det straffbart å møte eller reise for å møte en mindreårig, etter forutgående avtale, dersom intensjonen er å begå overgrep.⁹ Lignende forslag ble deretter

---

⁷ www.reddbarna.no.

⁸ Se Rt. 2002.128.

⁹ Sexual Offences act 2003 sec.15.

fremmet i Stortinget ved flere representantforslag.¹⁰ Inspirert av den britiske bestemmelsen sendte Justisdepartementet på høring et forslag om å kriminalisere slike forberedelseshandlinger til overgrep.¹¹ Deretter ble det fremmet lovforslag til ny strl.§201a i Ot.prp. nr.18 2006-2007. Strl.§201a ble vedtatt ved lov av 13.april 2007 nr.14, og trådte umiddelbart i kraft.

1.2.1 Folkerettslige forpliktelser

FN's Barnekonvensjon ble inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven 21.mai 1999 nr.30. En sentral del av Barnekonvensjonen er å sikre intern retts beskyttelse av barn og unge mot overgrep, jf. art.34. Artikkelen krever at alle egnede nasjonale, bilaterale og multilaterale tiltak er truffet for å hindre seksuelt misbruk av barn. Inkorporeringen av Barnekonvensjonen er ikke i seg selv tilstrekkelig til å oppfylle de materielle krav som kan utledes av den. Spørsmålet er om straff for grooming er nødvendig for å oppfylle forpliktelsen etter art.34.

Ordlyden i art.34 er generelt formulert. Det er derfor vanskelig å utlede konkrete krav til kriminalisering av sedelighetsforbrytelser overfor mindreårige.

I forarbeidene til strl.§201a, har lovgiver konkludert med at art.34 ikke stiller krav til kriminalisering av grooming.¹² Ved inkorporeringen av Barnekonvensjonen antok departementet at norsk rett i all hovedsak oppfylte konvensjonens krav.¹³

Jeg kan ikke se at art.34 krever kriminalisering av grooming. Det må antas at det vern barn og unge var gitt før vedtakelsen av strl.§201a var tilstrekkelig til å oppfylle konvensjonens krav. Straff for grooming bidrar imidlertid til å sikre de verdier som ligger til grunn for art.34.

---

¹⁰ Jf. Dok 8:82 2004-2005, Dok 8:96 2004-2005 og Dok 8:74 2005-2006.

¹¹ Jf. Høringsnotat fra Lovavdelingen Snr.200604682.

¹² Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 10.

¹³ Jf. Ot.prp. nr.45 2002-2003 punkt 4.3.

1.3 Oversikt over enkelte andre lands rett

1.3.1 Danmark

Dansk straffelov inneholder ingen bestemmelse tilsvarende strl.§201a. Dette må imidlertid ses i lys av det vide området for straffbart forsøk. Straff for forsøk er regulert i dansk straffelov §21. Gjerningsbeskrivelsen er oppfylt når det er foretatt en handling. Subjektivt kreves det forsett om å fullføre forbrytelsen. Det stilles krav til at den straffbare handling til en viss grad er konkretisert i gjerningsmannens forsett.¹⁴ Kravet begrenser området for straffbart forsøk i beskjedne grad. Handlinger som faller inn under strl.§201a vil derfor være dekket av dansk straffelov §21. Mye taler for at også selve kontaktingåelsen vil være straffbar etter dansk rett. Kontaktingåelsen vil etter strl.§201a være straffri forberedelseshandling, i den grad den ikke rammes av det alminnelige ansvaret for forsøk jf. strl.§49.¹⁵

1.3.2 Storbritannia

Storbritannia var tidlig ute med å kriminalisere grooming. Sexual Offences act 2003 sec.15 ble vedtatt i 2003. Selv om sec.15 har hatt innvirkning på utformingen av strl.§201a, så kan det påvises enkelte ulikheter.

Sec.15 stiller ikke krav til at gjerningsmannen har kommet frem til møtestedet. Straffansvaret inntreffer på det tidspunktet reisen til møtestedet starter. I forhold til strl.§201a innebærer dette at den straffbare handlingen er flyttet frem i tid. Videre oppstiller sec.15 et kvantitativt krav til den forutgående kontakten. Kravet er at gjerningsmannen har hatt kontakt med den mindreårige ved minst to anledninger. Et tilsvarende krav ble vurdert i forarbeidene til strl.§201a. Departementet anså en slik begrensning som lite hensiktsmessig. Lovgiver påpekte at et krav om kontakt ved flere anledninger, øker faren for omgåelser.¹⁶

---

¹⁴ Jf. *Waaben*, Strafferetten side 200 flg.

¹⁵ Se punkt 2.4.

¹⁶ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 18 flg.

Det kan stilles spørsmål om skyldkravet etter sec.15; ”intends to do”, er like omfattende som ”forsett om å begå ” etter strl.§201a. Innholdet i skyldkravet etter strl.§201a, behandles i punkt 2.3.4. Hvorvidt grensen sammenfaller med skyldkravet etter sec.15, tar jeg ikke stilling til.

Strafferammen for overtredelse av sec.15 er fengsel inntil 10 år. Til sammenligning kan overtredelse av strl.§201a i høyden medføre fengsel inntil 1 år.

1.3.3 Sverige

Sverige har ingen bestemmelse som svarer til strl.§201a. Den nedre grensen for straffbart forsøk trekkes i all hovedsak på samme måte som etter norsk rett.¹⁷ Rettstilstanden er derfor stort sett slik den var i Norge før vedtakelsen av strl.§201a. Det er imidlertid fremmet et tilsvarende lovforslag som strl.§201a.¹⁸ Det svenske lovforslaget skiller seg fra strl.§201a på enkelte punkter.

For det første er selve kontaktinngåelsen straffbar. I forhold til strl.§201a innebærer dette at skillet mellom straffbar atferd og straffri forberedelse er flyttet frem i tid.

Videre skiller det svenske forslaget seg fra strl.§201a, ved at det ikke er noe krav om at overgrepforsettet retter seg mot de groveste formene for seksuelt overgrep. Det vil være tilstrekkelig for straff at gjerningsmannens forsett er å begå et av overgrepene i brottsbalken 6. kapittel.¹⁹

Loven er forventet å tre i kraft i juli 2008.

---

¹⁷ Se *Husabø*, *Periferi* side 339.

¹⁸ Jf. 6.kap. 10a §.

¹⁹ Jf. *Ds.* 2007:13 side 127.

2 Vilkår for straff

2.1 Innledning

For at grooming skal kunne møtes med straff, må fire straffbarhetsvilkår være oppfylt.²⁰ Gjerningsmannens handling må for det første omfattes av gjerningsbeskrivelsen. Det må ikke foreligge noen objektive straffrihetsgrunner. Videre må gjerningsmannen ha utvist tilstrekkelig grad av skyld, og han må være tilregnelig på det tidspunktet når handlingen begås.

Vedtakelsen av strl.§201a reiser særlige spørsmål om fastleggelsen av gjerningsbeskrivelsen, samt kravet til skyld. Jeg vil derfor i det følgende avgrense behandlingen til disse to straffbarhetsvilkårene. I punkt 2.2. vil jeg drøfte gjerningsbeskrivelsens grenser, herunder straff for forsøk og medvirkning. Punkt 2.3. omhandler kravene til skyld. Avslutningsvis behandler jeg den spesielle straffefritaksgrunn, jf. punkt 2.4.

2.2 Den straffbare handling

For oppfyllelse av gjerningsbeskrivelsen, kreves det at gjerningsmannen har ”avtalt et møte med et barn under 16 år”. Videre stilles det krav til at vedkommende ”har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.” Det er naturlig å dele den videre behandling inn i to, i henholdsvis kravet om avtale og kravet til oppmøte. I tillegg kommer drøftelsene om forsøk og medvirkning.

2.2.1 Kravet om avtale

Avtalebegrepet har ikke noe fast juridisk innhold. Spørsmålet i det følgende er hvordan kravet til avtale skal tolkes i lys av strl.§201a.

Ettersom strl.§201a stiller krav om en forutgående avtale, rammes ikke de tilfeller der gjerningsmannen på eget initiativ oppsøker mindreårige med forsett om å begå overgrep.

---

²⁰ Nærmere om straffbarhetsvilkårene, *Eskeland*, Strafferett side 181 flg.

Dersom en voksen uanmeldt møter opp på skole, fritidsklubb, idrettsaktivitet og lignende, vil handlingen falle utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Et minstekrav er således at det har vært kontakt mellom partene på tidligere tidspunkt. Under arbeidet med utformingen av strl.§201a, ble det vurdert om en skulle kreve kontakt ved minst to anledninger.²¹ Lovgiver fant dette lite hensiktsmessig. Et krav om kontakt ved flere anledninger ville åpne for en mulighet til å omgå straffebudet, ved at gjerningsmannen kontaktet mange mindreårige med håp om å avtale et møte allerede ved første gangs kontakt. Strl.§201a stiller derfor kun krav til kontakt ved én tidligere anledning.

Det er ikke noe krav til måten avtalen er inngått. Hvorvidt avtalen er inngått over internett, via mobiltelefon, ved et tidligere møte etc., har derfor ingen betydning. Ettersom straffebudet er teknologinøytralt, vil det være mer dynamisk og dermed mindre utsatt for teknologiske endringer. Ved spørsmålet om avtale faktisk er inngått, kan det ikke stilles høye krav. Kravet til avtale må ses i lys av den uformelle kommunikasjonen som ofte foreligger mellom gjerningsmannen og den mindreårige. Kjernen i avtalebegrepet er de tilfeller hvor partene eksplisitt har avtalt tid og sted for møte. Effektivitetshensyn tilsier at begrepet gis et langt videre anvendelsesområdet.

Forarbeidene uttaler at kravet til avtale vil kunne være oppfylt, dersom det foreligger en forståelse om å møtes i et område innen et visst tidsrom. En slik forståelse av avtalebegrepet, medfører at dersom den voksne har fått den mindreårige til å oppgi hvor vedkommende befinner seg innenfor et visst tidsrom, kan dette anses som en avtale om å møtes. Det stilles dermed små krav til hvordan den mindreårige oppfatter innholdet av den forutgående kontakten. Jeg kan ikke se at en slik vid forståelse av avtalebegrepet reiser særlige betenkeligheter. En snever forståelse av begrepet ville åpne for en mulighet til å omgå straffebudet, ved at den voksne arrangerte et møte uten at dette formelt var avtalt. Såfremt det er den forutgående kontakten som er foranledningen til møtet, vil kravet til avtale som hovedregel være oppfylt.

---

²¹ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 18 flg.

2.2.2 Kravet til oppmøte

Det er ikke straffbart å avtale et møte. Gjerningsbeskrivelsen i strl.§201a er først oppfylt der den som har avtalt møtet har kommet frem til ”møtestedet eller et sted hvor dette kan iakttas”. Hensynet bak kravet er at det først er på dette tidspunktet at gjerningsmannen har vist tilstrekkelig vilje til å gjennomføre møtet.

Det er klart at ”møtestedet” viser tilbake til den forutgående avtalen.

Gjerningsmannen har ikke overtrådt straffebudet dersom han ankommer et sted hvor også den mindreårige tilfeldigvis oppholder seg. Det følger imidlertid av den vide forståelsen av avtalebegrepet, at møtestedet kan være flere steder.²² Et minstekrav er at det kan påvises en sammenheng med den tidligere kontakten mellom partene.

Strl.§201a stiller ikke krav til at den mindreårige også møter opp. Gjerningsmannens vilje til å gjennomføre møtet er ikke avhengig av den mindreåriges handlinger. Det kan tenkes tilfeller der avtalen går ut på at møtet skal finne sted hos den voksne. Et slikt tilfelle vil rammes av straffebudet. Her vil tidspunktet for møtet få avgjørende betydning for når forbrytelsen er fullbyrdet. Dersom gjerningsmannen er hjemme på det avtalte tidspunktet, er kravet til oppmøte oppfylt. I slike tilfeller kan grensen for straffbart forsøk på overgrep etter strl.§§195,196 eller §200 andre ledd, jf. strl.§49 være overskredet. I så fall bør strl.§201a konsumeres av forsøket.²³ Dermed kan gjerningsbeskrivelsen i strl.§201a være oppfylt uten at det foreligger noen fysisk handling fra den voksne side. Dersom den voksne skulle ombestemme seg, må han aktivt avlyse avtalen for at forbrytelsen ikke skal fullbyrdes.²⁴

For å unngå at kravet til oppmøte kan omgås, er vilkåret er oppfylt dersom gjerningsmannen møter på et sted hvor det ”avtalte møtested kan iakttas”. Dette vil være tilfeller hvor gjerningsmannen plasserer seg slik at møtestedet kan holdes under oppsyn. Et eksempel kan være et kjøpesenter, hvor vedkommende kan iakttas møtestedet fra etasjen over. Dersom strl.§201a ikke regulerte dette, taler mye for at grensen for forsøk uansett

---

²² Se drøftelse av avtalebegrepet i punkt 2.2.1.

²³ Se drøftelse av konkurrans i punkt 4.1.1.

²⁴ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 18.

ville være oppfylt, jf. strl.§49.²⁵ Muligheten for straffri tilbaketreden etter strl.§50, avskjæres imidlertid ved den uttrykkelige reguleringen.

2.3 Skyldkravet

2.3.1 Noen generelle utgangspunkt

Den objektive gjerningsbeskrivelsen i strl.§201a, skiller i liten grad en kriminell handling fra en lovlydig handling. For at handlingen skal være straffbar får skyldkravet en mer sentral rolle. Det kan hevdes at lovgiver i realiteten straffer den forbryterske vilje ved innføringen av strl.§201a. Skyldkravets sentrale rolle er langt på vei en nødvendig følge av kriminaliseringen av forberedelseshandlinger.²⁶ Det er sannsynlig at skyldkravet i strl.§201a vil reise problemer i forhold til håndhevelsen av straffebudet. Disse problemene vil i størst grad oppstå på domsstadiet, ettersom det er her kravene til bevis for skyld er høyest.

Jeg anser det hensiktsmessig å dele skyldkravet i straffebudet inn i to. Det må for det første foreligge forsett som dekker det objektive gjerningsinnholdet (punkt 2.3.2). Videre må det foreligge overgrepforsett (punkt 2.3.3). Overgrepforsettet utgjør straffebudets subjektive overskudd. Denne delen av skyldkravet reiser særlige problemstillinger.

Tidspunktet for når skylden må foreligge er felles for begge skyldkravene. Skylden må foreligge på det tidspunktet den objektive gjerningsbeskrivelsen er oppfylt. Det vil si når gjerningsmannen ankommer møtestedet.

2.3.2 Forsett som dekker det objektive gjerningsinnhold

Skyldkravet i forhold til den objektive gjerningsbeskrivelsen er ikke uttrykkelig regulert i strl.§201a. En må derfor falle tilbake på det alminnelige kravet til forsett, som følger av strl.§40. I forhold til strl.§201a betyr dette at alle deler av grooming-prosessen må oppfylle kravet til forsett. Det nærmere innholdet i forsettskravet er utviklet av rettspraksis og

---

²⁵ Se punkt 2.4.3.

²⁶ Andre forberedelsesdelikt der skyldkravet er svært sentralt er; strl.§147b, strl.§162c og strl.§233a.

teori.²⁷ Ved overtredelser av strl.§201a vil forsett i form av sannsynlighet og hensikt være mest praktisk. Ved avtaleinngåelsen er det således tilstrekkelig at gjerningsmannen holder det for mer sannsynlig at møtet vil gjennomføres, enn at møtet ikke vil finnes sted. Tilsvarende vil normalt hensikten ved et oppmøte på avtalt sted være å gjennomføre møtet.

2.3.3 Unntak fra skyldkravet ved villfarelse om alder

Ved kravet til fornærmedes alder er det gjort unntak fra kravet til forsett. I unntakstilfeller kan villfarelse om den mindreåriges alder utelukke straffeskyld. Kravet er at ”ingen uaktsomhet foreligger i så måte”. Kravet ligger således tett opp til et objektivt straffbarhetsvilkår. Høyesterett har imidlertid lagt til grunn at det tilsvarende kravet i strl.§196, ikke krenker uskyldspresumsjonen i EMK art.6, jf. Rt. 2004.1275. Temaet i det følgende er å fastlegge innholdet av uaktsomhetskravet.

Ordlyden taler for at dette er en snever unntaksregel. Forarbeidene viser til de tilsvarende formuleringene i strl.§195 tredje ledd, strl.§196 tredje ledd og strl.§200 fjerde ledd.²⁸ Straffelovrådet presiserte i sin innstilling fra 1960:

”kan man på noen måte si at gjerningsmannen har handlet uaktsomt, vil han måtte straffes.”

Følgelig er det en streng aktsomhetsvurdering som skal legges til grunn.

Rettspraksis viser at kravet til aktsomhet fra tiltaltes side sjelden er oppfylt. I Rt. 1970.784 frikjente Høyesterett på grunnlag av tilstrekkelig aktsomhet fra tiltalte. Etter denne avgjørelsen har innsigelsen ikke ført fram i de saker som er ført for Høyesterett.²⁹

Lovgiver ønsker i tillegg en ytterligere skjerpelse av aktsomhetskravet ved grooming.³⁰ Hensynet bak er at det ved grooming aldri vil være tale om noen spontan kontakt mellom overtreder og den mindreårige. Gjerningsmannen har således bedre

---

²⁷ Se *Eskeland*, Strafferett side 269 flg.

²⁸ Det følger av Rt. 2005.833 at strl.§195 tredje ledd skal forstås på samme måte som strl.§196 tredje ledd.

²⁹ Se Rt. 1978.847, Rt. 1979.1016 (frifinnelsen opphevet pga. mangelfulle domsgrunner) og Rt. 1981.964.

³⁰ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 21.

forutsetninger for å vurdere motpartens alder. Det er imidlertid faktiske forhold ved overtredelser av strl.§201a, som tilsier at et skjerpet krav til aktsomhet er problematisk.

Ved fullbyrdet overgrep etter strl.§§195, 196 og §200 andre ledd har gjerningsmannen møtt den mindreårige. Forbrytelse etter strl.§201a er fullbyrdet før partene fysisk møtes. Jeg antar at det må stilles høyere krav til aktsomhet der partene faktisk møter hverandre. Ved grooming er en ved aktsomhetsvurderingen henvist til å trekke slutninger ut fra partenes kommunikasjon. Dette medfører at grunnlaget for aktsomhetsvurderingen svekkes sammenlignet med de straffeбудene som forutsetter et fysisk møte. Det kan derfor virke urimelig å pålegge gjerningsmannen et strengere aktsomhetsansvar ved grooming.

Samlet tror jeg overtredelser av strl.§201a åpner for flere tilfeller der gjerningsmannen oppfyller aktsomhetskravet med hensyn til fornærmedes alder.

2.3.4 Kravet om subjektivt overskudd – overgrepsforsett

Straffbar handling etter strl.§201a krever at hele gjerningsbeskrivelsen er utført med forsett, jf. punkt 2.3.2. I tillegg må gjerningsmannen samtidig ha handlet ”med forsett om å begå en handling som nevnt i §§195, 196 eller 200 andre ledd”, heretter kalt overgrepsforsett. Spørsmålet er hvilke subjektive forestillinger om seksuelt overgrep som rammes av overgrepsforsett.

Det nærmere innholdet må bero på en tolkning av begrepet.³¹ Uttrykket ”begått med det forsett” kan tas til inntekt for et krav om hensikt om etterfølgende overgrep. Hvorvidt strl.§201a skulle stille krav til hensikt, ble diskutert i enkelte av høringsuttalelsene.³² Bakgrunnen var særlige rettssikkerhetsmessige betenkeligheter ved sannsynlighetsforsett. Spørsmålet ble vurdert i Ot.prp. nr.18 2006-2007 på side 21. Lovgiver uttaler i denne forbindelse:

”Departementet kan ikke se at forsett i form av sannsynlighetsforsett vil reise vesentlig større betenkeligheter her enn ved andre straffbare handlinger, og mener at hensynet til effektiv beskyttelse av barn tilsier at de alminnelige reglene om forsett skal gjelde også her.”

---

³¹ Jf. *Eskeland*, Strafferett side 313 flg.

³² Jf. høringsuttalelsen fra Den Norske Advokatforening.

Til tross for at ordlyden åpner for å kreve hensikt, medfører lovgivers uttalelser at det er tilstrekkelig med alminnelig forsett. Det er sikker rett at alminnelig forsett omfatter handlinger hvor følgen anses som overveiende sannsynlig. Den nedre grensen for skyld er således oppfylt dersom gjerningsmannen holder det for overveiende sannsynlig at møtet vil resultere i seksuelt overgrep som nevnt i strl.§201a.

Overgrepsforsettet må foreligge på det tidspunktet når gjerningsmannen ankommer møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.

Jeg vil i det følgende vurdere hvorvidt den nedre grensen for overgrepsforsettet også er overskredet der gjerningsmannens psykiske innstilling oppfyller kravet til eventuelt forsett. En følge av å legge den alminnelig forståelsen av forsettsbegrepet til grunn, er at også eventuelt forsett omfattes av skyldkravet.³³ Forsettsformen reiser imidlertid særlige betenkeligheter når forsettet utgjør en del av et subjektivt overskudd. Innholdet i eventuelt forsett kan oppsummeres slik; dersom gjerningsmannen har holdt overgrepet som en mulig følge av møtet, men bevisst har tatt standpunkt om å gjennomføre møtet selv om han regnet det for mest sannsynlig at følgen ville bli seksuelt overgrep, er skyldkravet oppfylt.³⁴ Det faktum at eventuelt forsett er en akseptert form for forsett, får betydning for vurderingens utgangspunkt. Det må derfor påvises klare holdepunkter dersom eventuelt forsett allikevel ikke skal omfattes av overgrepsforsettet i strl.§201a.

Ordlyden trekker i retning av at det gjelder et strengt krav til subjektive forestillinger om overgrep, jf. drøftelsen ovenfor. Dette taler for å avgrense mot eventuelt forsett.

Lovgiver har ikke uttrykkelig kommentert eventuelt forsett i forarbeidene. Det foreligger imidlertid en generell uttalelse, der lovgiver anser de alminnelige regler om forsett som gjeldende ved kravet til overgrepsforsett.³⁵ Selv om uttalelsen ikke eksplisitt tar

---

³³ Jf. Rt. 1991.600 og Rt. 1992.334.

³⁴ Det hypotetiske elementet ved subjektivt overskudd får ytterligere en dimensjon. Forutsetningen for vurderingen er at tiltalte ikke har holdt overgrepet som en sannsynlig følge av møtet. Spørsmålet for domstolen er om tiltalte var av den oppfatning at han ville foreta handlingen dersom han hadde regnet overgrep som en overveiende sannsynlig følge. Det er rimelig å frykte at en person som tidligere er domfelt for overgrep mot mindreårige, har et dårlig utgangspunkt ved en slik vurdering, jf. punkt 5.3.4.

³⁵ Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 21.

stilling til eventuelt forsett, er det rimelig å legge til grunn at dersom lovgiver ønsket å avgrense mot eventuelt forsett ville en drøftelse av dette være nødvendig.

Høyesterett har i en rekke dommer akseptert eventuelt forsett som en del av skyldformen forsett. På den annen side omhandler ingen av disse dommene eventuelt forsett der forsettet er kommet til uttrykk gjennom et krav om subjektivt overskudd. De særlige rettsikkerhetsspørsmål eventuelt forsett reiser når skyldformen anvendes som subjektivt overskudd, medfører at dommene får begrenset vekt.

Eventuelt forsett videreføres i ny lov om straff, jf. straffeloven 2005 §22 første ledd litra c.³⁶ Bestemmelsens forarbeider viser imidlertid at det var omstridt om en videreføring av eventuelt forsett var hensiktsmessig.³⁷ Et av de bærende hensyn bak videreføringen av eventuelt forsett, var muligheten for å ramme bakmennene ved organisert kriminalitet.³⁸ Overtredelse av strl.§201a er ikke en type forbrytelse som styres av bakmenn. Uttalelsene i forarbeidene kan dermed tas til inntekt for å avgrense bruken av eventuelt forsett til visse typer forbrytelser.

Hensynet til straffebudets effektivitet taler for at eventuelt forsett omfattes av skyldkravet i strl.§201a. Straffebudets effektivitet må imidlertid ses i sammenheng med hensynet til tiltaltes rettssikkerhet. Det er hevdet at en ved å redusere kravene til gjerningsmannens forestilling om følgen, samtidig reduserer innholdet av den sikkerhetsventil skyldkravet er ment å virke som.³⁹ Bakgrunnen for påstanden er at en nærmer seg grensen for hva som anses som straffverdig. Innvendingen er selvsagt de høye beviskrav som stilles for siktedes skyld. Selv om kravene til bevis for skyld i teorien innebærer stor grad av rettsikkerhet for siktede, er det rimelig å frykte at teori og praksis ikke alltid harmonerer.

Etter mitt syn finnes det tilstrekkelige holdepunkter for å avgrense overgrepsforsettet i strl.§201a mot skyldformen eventuelt forsett.

---

³⁶ Lov av 20.mai 2005 nr 28.

³⁷ Jf. Ot.prp. nr.90 2003-2004 side 116.

³⁸ Jf. Ot.prp. nr.90 2003-2004 side 117.

³⁹ Jf. *Hustad*, Straffansvar side 68.

2.4 Forsøk

2.4.1 Innledning

Forsøk på overtredelse av strl§201a er straffbart, jf. strl.§49.⁴⁰ Forsøkets grense oppad mot fullbyrdet forbrytelse reiser ikke særlige problemstillinger. Dersom gjerningsmannens handling ikke fullt ut oppfyller de objektive krav i straffebudet, kan vedkommende i høyden dømmes for forsøk. Hvorvidt det foreligger en fullbyrdet forbrytelse etter strl.§201a, eller et forsøk, får dermed kun betydning for straffeutmålingen, jf. strl.§51. Det sentrale er derfor å fastsette forsøkets nedre grense. Grensen avgjør hva som må regnes som straffri forberedelse.

I det følgende vil jeg behandle grensen nedad, jf. punkt 2.4.3. Før dette vil jeg i punktet 2.4.2 gjøre rede for forsøkets skyldkrav.

2.4.2 Skyldkravet

Skyldkravet for forsøk på grooming, og fullbyrdet overtredelse er det samme. Forsettet må for det første dekke den objektive gjerningsbeskrivelsen. Den sentrale forskjellen er at handlingen ikke er fullbyrdet ved forsøk, men det må foreligge forsett om fullbyrdelse. Ettersom det mangler noe på den objektive siden, og forsettet må dekke disse manglene, har en følgelig med et subjektivt overskudd å gjøre. I tillegg til forsett om fullbyrdet handling, må forsettet også dekke overgrepsforsettet. Skyldspørsmålet ved forsøksstraff etter strl.§201a inneholder således to vurderinger av subjektivt overskudd.

Innholdet av overgrepsforsettet er det samme som ved fullbyrdet overtredelse av strl.§201a, jf. drøftelsen under punkt 2.3.4.

2.4.3 Den nedre grensen for straffbart forsøk

Vurderingstemaet i det følgende er på hvilket tidspunkt grooming-prosessen endrer karakter fra straffri forberedelse til straffbart forsøk.

---

⁴⁰ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 18.

Det rettslige utgangspunktet for drøftelsen av forsøkets nedre grense er strl.§49. Straffebudet krever at ”det er foretaget Handling som, hvorved [forbrytelsens] Udførelse tilsigtedes paabegynt”. Ordlyden trekker i retning av at gjerningsmannen må ha påbegynt selve den straffbare handling etter strl.§201a.

Høyesterett har imidlertid tolket strl.§49 utvidende.⁴¹ Førstevoterendes uttalelser i Rt. 1991.95 er illustrerende for grensedragningen:

”de handlinger domfelte utførte før han ble pågrepet, ligger både i tid og karakter så vidt nær opp til selve den avsluttende bedragerihandling som han ble avskåret fra å utføre, at jeg...finner at det foreligger straffbart forsøk.”

Det stilles dermed krav til at grooming-prosessen står i en viss tidsmessig og kvalitativ nærhet til den fullbyrdede overtredelse av strl.§201a.

Et sentralt moment i grensedragningen mellom straffri forberedelse og straffbart forsøk, er avstanden i tid frem til fullbyrdet forbrytelse. Tidsmomentet ble vektlagt av Høyesterett i Rt.1996.766. Saken gjaldt forsøk på ran. Førstevoterende tok utgangspunkt i det som var foretatt, og fremhevet deretter nærheten i tid til selve ranshandlingen. I forhold til grooming foreligger tilstrekkelig nærhet i tid først på det tidspunktet når reisen til møtestedet starter.

Videre har Høyesterett lagt vekt på den psykologiske forskjellen mellom det gjerningsmannen har gjort, og det som gjenstår å gjøre før forbrytelsen er fullbyrdet, jf. Rt. 1995.17. Det kan hevdes at den virkelige psykologiske barrieren først oppstår når gjerningsmannen har ankommet møtestedet, og skal gi seg til kjenne overfor den mindreårige. Forbrytelsen etter strl.§201a er imidlertid fullbyrdet før det foreligger kontakt mellom partene på møtestedet. En følge av dette er at momentet får begrenset betydning for spørsmålet om forsøk. På den annen side innebærer det en viss psykologisk barriere å forlate datamaskinen for å dra til møtestedet.

Konklusjonen må ut fra dette bli at grensen for forsøk passeres på det tidspunktet reisen til møtestedet starter. Ved å trekke grensen på dette tidspunktet blir ikke området for

---

⁴¹ Se Rt. 1939.890.

straffbart forsøk særlig omfattende. Reelle hensyn støtter opp om at straff for forsøk gis et så vidt lite virkeområde, ettersom strl.§201a rammer det en normalt vil regne som en forberedelseshandling.

Det kan imidlertid tenkes tilfeller av grooming hvor straffbart forsøk foreligger *før* reisen til møtestedet starter. Høyesterett uttaler i Rt. 1991.95:

”Grensen behøver således ikke nødvendigvis å trekkes på samme sted i det ytre hendelsesforløp for handlinger som gjelder overtredelse av samme straffebud”.

Saken gjaldt forsøk på grovt bedrageri. Retten la avgjørende vekt på de omfattende forberedende handlinger som var foretatt, og at gjerningsmannen hadde utvist et konsekvent forbrytersk forsett.

I forhold til strl.§201a kan slike forberedende handlinger være at gjerningsmannen på forhånd bestiller og betaler et hotellrom, og at avtalen går ut på at den mindreårige skal møte på hotellrommet. Dersom situasjonen er slik, og det avtalte møtet er nært forestående, kvalifiserer handlingen etter min mening til straffbart forsøk på grooming.

2.5 Medvirkning

Medvirkning foreligger når noen bidrar til grooming uten selv å utføre den straffbare handling. Straff for medvirkning er ikke uttrykkelig regulert i strl.§201a. Forarbeidene er tause med hensyn til hvorvidt strl.§201a omfatter straff for medvirkning. Rettspraksis åpner imidlertid for at straffebud uten medvirkningstillegg også kan ramme medvirkeren.⁴² Den grunnleggende avgjørelsen i Rt. 1936.612 definerer vurderingstemaet slik:

”Hvis derfor lovbudets egen beskrivelse av gjerningsinnholdet er saa generelt formet, at loven efter en naturlig tolkning omfatter handlingen ogsaa naar denne sproglig vilde betegnes som medvirkning, saa blir vedkommende at straffe efter bestemmelsen, selv om medvirkning ikke er nevnt i lovbudet...”

---

⁴² Jf. Rt. 1945.109 og Rt. 1970.914.

Spørsmålet er således om gjerningsinnholdet i strl.§201a er så generelt utformet, at medvirkningshandlinger rammes.

Strl.§201a stiller krav om en forutgående avtale, samt krav til oppmøte. Den presise utformingen av gjerningsinnholdet medfører dermed at medvirkningshandlinger faller utenfor en naturlig tolkning av straffebudet.

Dette reiser spørsmål om lovgivers avgrensing mot ansvar for medvirkning er hensiktsmessig. På stadiet for kontaktingngåelsen antar jeg at medvirkning kan være praktisk. Det kan tenkes tilfeller hvor den som i første omgang kommer i kontakt med en mindreårig, viderefører kontakten til en potensiell gjerningsmann.

Medvirkningsansvaret er et eget straffeansvar. I forhold til strl.§201a vil straff for medvirkeren således være betinget av et overgrepsforsett. På bakgrunn av dette vil medvirkerens handling kunne sammenlignes med fullbyrdet overtredelse av strl.§201a.

I Ot.prp. nr.90 2003-2004 (side 96) uttaler lovgiver seg på generelt grunnlag om omfanget av medvirkningsansvaret:

”Dersom det først er grunnlag for å kriminalisere en handling, vil det normalt også være god grunn til å kriminalisere medvirkning.....skulle det unntaksvis være urimelig eller uhensiktsmessig å straffe medvirkning, vil det kunne gjøres unntak fra hovedregelen”.

Uttalelsen kan tas til inntekt for et vidt medvirkningsansvar.

Når lovgiver først har valgt å straffe grooming, ville et medvirkningsansvar etter min mening vært naturlig.⁴³

2.6 Adgang til straffritak ved jevnbyrdighet i alder og utvikling

En spesiell straffritaksgrunn følger av strl.§201a tredje ledd. Det hører til skyldspørsmålet å avgjøre om det foreligger jevnbyrdighet i alder og utvikling, mens det hører til

---

⁴³ Straffeloven 2005 §23 endrer utgangspunktet for vurderingen av medvirkningsansvaret. Dersom strl.§201a forblir uendret, vil medvirkning rammes av straffebudet.

straffespørsmålet å avgjøre hvilken virkning dette skal få.⁴⁴ Det innebærer således et brudd med systematikken å behandle den fakultative adgangen til straffritak under dette kapittel. En oppdeling av adgangen til straffritak anses imidlertid som lite hensiktsmessig. Jeg vil derfor behandle både skyldspørsmålet og straffespørsmålet i det følgende.

Vilkåret for straffritak er at gjerningsmannen og den mindreårige ”er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.” Regelen i strl.§201a svarer til regelen etter strl.§195 fjerde ledd, strl.§196 fjerde ledd og strl.§200 fjerde ledd. Forarbeidene til strl.§201a viser til den tilsvarende formuleringen i disse bestemmelsene. Jeg tar derfor i det følgende utgangspunkt i forarbeider og rettspraksis knyttet til de ovennevnte straffebud.

Vilkårene er kumulative. For straffritak kreves dermed jevnbyrdighet i alder så vel som utvikling, jf. Rt. 1990.1217. Det følger av praksis at en aldersforskjell på over 4 år som hovedregel betraktes som for stor, jf. Rt. 1994.1032. Det er imidlertid ikke mulig å trekke en absolutt grense. Ved den konkrete vurderingen av aldersforskjellen uttaler førstevoterende i Rt. 1994.1000:

”Det vil ha betydning på hvilket alderstrinn partene befinner seg”.

Den mindreåriges alder vil dermed ha betydning for hvilken aldersforskjell som oppfyller vilkåret. Aldersforskjellen som godtas vil dermed synke i takt med alderen til den mindreårige.⁴⁵

Kravet til jevnbyrdighet i utvikling retter seg mot både den fysiske og den psykiske utvikling.⁴⁶ Dersom jevnbyrdighet i alder og utvikling foreligger, er domstolen gitt en fakultativ adgang til straffefritak, jf. ”straff etter denne bestemmelsen *kan* falle bort dersom”. Førstevoterende trekker opp rammen for skjønnsvurderingen i Rt. 2005.1651:

---

⁴⁴ Se om skillet skyld/straff *Andenæs*, Straffeprosess II side 151 flg.

⁴⁵ Se Rt. 2003.442. Retten legger til grunn at det aksepteres en større aldersforskjell ved overtredelse av strl.§196, enn ved overtredelse av strl.§195.

⁴⁶ Jf. Innstilling fra Straffelovrådet 1960 side 32.

”Jeg legger til grunn at det må foreligge *særlige forhold* (min uth.)for at det skal bli idømt straff der de som hadde den seksuelle omgangen, var omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling”.

Uttalelsen kan tas til inntekt for en hovedregel om at jevnbyrdighet i alder og utvikling vil føre til straffritak. Ved den konkrete vurderingen i saken la retten vekt på at det ikke forelå noe kjærlighetsforhold mellom partene. Retten anser således handlingen som mindre straffverdig dersom den er et resultat av kjærlighetsforhold. Hensynet bak må være at slike handlinger som regel ikke innebærer samme grad av utnyttelse som der den seksuelle omgangen skjer utenfor et forhold.

Ved straff for grooming vil dette kunne være et moment av betydning. Den reelle bakgrunnen for straffebudet er å ramme møter der kontakten har oppstått online. I slike tilfeller vil det ikke foreligge et beskyttelsesverdig kjærlighetsforhold mellom partene. På den annen side er det tvilsomt om dette momentet alene kan oppfylle kravet til *særlige forhold*.

En gjennomgang av saker forelagt Høyesterett etter 1990, viser at Høyesteretts vurdering av straffespørsmålet går i domfeltes favør.⁴⁷ Rettspraksis kan således tas til inntekt for at det sjelden vil foreligge *særlige forhold* som taler for å idømme straff, dersom straffritaksregelen er oppfylt.

Regelen kommer kun til anvendelse i de tilfeller hvor aldersforskjellen er relativt liten, jf. drøftelsen ovenfor. Bakgrunnen for strl.§201a kan i stor grad tilskrives mulighetene de nye kommunikasjonsmidlene gir voksne til å komme i kontakt med mindreårige, jf. punkt 1.2. Ettersom online grooming trolig begås av voksne menn, vil straffritaksregelen sjelden komme til anvendelse ved overtredelser av strl.§201a.

---

⁴⁷ Jf. Rt. 1992.969, Rt. 1994.1000 og Rt. 2003.442.

3 Forebygging og etterforsking

3.1 Innledning

Forebygging og etterforsking utgjør to av politiets hovedoppgaver. Dette fremkommer av henholdsvis §2 nr.2 og §2 nr.3 i politiloven. Skillet er grunnleggende, og har betydning på flere områder.

Ved etterforsking er det påtalemyndigheten som har det overordnede ansvar og ledelse. Etterforskingen reguleres av straffeprosessloven. Straffeprosessloven gir politiet tilgang til et omfattende sett metoder, motstykket er at borgerens rettsikkerhetsgarantier er tilsvarende styrket.⁴⁸ Justisdepartementet og politidirektoratet er ansvarlige for politiets forebyggende virksomhet. Virksomheten reguleres av forvaltningsloven og politiloven. Lovene gir ikke politiet tilgang til like inngripende metoder som under etterforsking, med den virkning at borgerens rettssikkerhet er viet mindre plass.

Ved den nærmere grensedragning har en tradisjonelt lagt avgjørende vekt på hvilket tidspunkt tiltakene iverksettes. Bakgrunnen for vektlegging av tidspunktet følger av den språklige forståelsen av begrepet "forebygging" i pl.§2 nr 2. Uttrykket må forstås som den virksomheten politiet bedriver for å forhindre at kriminelle handlinger begås. De tiltak som iverksettes ved mistanke om begått kriminell handling, regnes dermed som etterforsking.

Det er imidlertid ikke enighet om å legge avgjørende vekt på tidspunktet for tiltakenes iverksettelse ved grensedragningen. Alternativet er å vektlegge formålet ved politiets tiltak.⁴⁹ Dersom formålet med tiltaket er å innhente informasjon som kan benyttes ved senere straffeforfølgning, herunder påtalestadiet, pådømmelsesstadiet eller fullbyrdesstadiet, skal tiltaket regnes som etterforsking. Ordlyden i strpl.§224 kan tas til inntekt for formålsteorien. Paragrafen oppstiller ikke krav om mistanke som vilkår for iverksettelse av etterforsking.

Området for straffbar atferd har den senere tid blitt utvidet. Utvidelsen er et resultat av innføringen av straffebud hvor planleggingsfasen for visse forbrytelser er endret fra straffri til straffbar atferd. Strl.§201a er et av flere forberedelsesdelikt som flytter den

---

⁴⁸ For eksempel mistenktes taushetsrett, jf. strpl.§232.

⁴⁹ Se Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999.

straffbare handling frem i tid.⁵⁰ Et resultat av dette er at en ved tradisjonell avvergende virksomhet rettet mot grooming må ha for øye at det avvergende siktemål ikke oppnås, slik at straffbar handling allikevel begås. Følgen er at politiet ved slik forebyggende virksomhet, samtidig må sørge for å innhente informasjon som kan benyttes ved eventuell straffeforfølgning.⁵¹ Dette viser at politiets etterforskning og deler av forebyggende virksomhet griper inn i hverandre. Etter min mening medfører dette at tidspunktet for politiets tiltak er lite egnet som avgrensningskriterium.

En sentral virkning ved å vektlegge formålet med politiets virksomhet, er at politiet kan anvende de mer inngripende etterforskningsmetoder på et tidligere tidspunkt. Effektiv håndheving av strl.§201a avhenger av hvilke metoder politiet kan anvende i sin virksomhet. I høringsuttalelsen ble det fra flere hold reist spørsmål om faren for at strl.§201a vil ende opp som en symbolbestemmelse.⁵² Som grunnlag ble det vist til en vanskelig bevissituasjon, samt behov for omfattende ressurser ved etterforskningen.

To sentrale deler av effektivitetsspørsmålet er hvorvidt overtredelser vil komme til politiets kjennskap, samt hvilke etterforskningsmetoder politiet deretter kan anvende.

Etterforskning av overtredelser av strl.§201a kan initieres på ulike måter. Politiet kan bli kjent med overtredelser gjennom sin polisiære virksomhet, og på selvstendig grunnlag igangsette etterforskning. Videre kan politiet motta anmeldelser fra mindreårige, eller fra deres foresatte. Undersøkelser viser imidlertid at det er lite sannsynlig at mindreårige vil melde fra om et avtalt møte over internett. Forklaringen er at den mindreårige i mange tilfeller selv ønsker å gjennomføre møtet. Samme undersøkelse viser at foresatte har liten kontroll med barnas internettaktivitet.⁵³

Jeg vil i det følgende vurdere hvilke metoder politiet kan anvende ved henholdsvis forebygging og etterforskning av grooming. Behandlingen omfatter de materielle vilkår for

---

⁵⁰ Andre eksempler fra den senere tid er strl.§233a, strl.§147b og strl.§162c.

⁵¹ Se, *Myhrer*, TfS. 2001 side 10.

⁵² Se uttalelser fra bl.a. Hordaland statsadvokatembete, Nordland statsadvokatembete, Oslo statsadvokatembete og Datatilsynet.

⁵³ Jf. www.reddbarna.no, ”på nett med barna?” side 22.

de aktuelle metoder, samt hvilken nytte metodene kan antas å utgjøre ved håndhevingen av strl.§201a. De prosessuelle krav reiser ikke særlige spørsmål, og vil derfor ikke behandles.

Vedtakelsen av strl.§201a kan langt på vei tilskrives de nye muligheter for kommunikasjon som internett medfører. Jeg vil derfor fokusere på politiets tiltak rettet mot overtredelser av strl.§201a, i tilfeller hvor internett er anvendt i groomingprosessen.

I forarbeidene har lovgiver gitt en oppregning av metoder som politiet kan benytte.⁵⁴ De enkelte metoder er imidlertid ikke nærmere vurdert. I det følgende lar jeg oppregningen tjene som utgangspunkt for drøftelsen av etterforskningsmetoder. Jeg avgrenser behandlingen mot politiets adgang til pågrep og fengsling etter strpl.§§171 flg. Tvangsmiddelet reiser ingen særskilte spørsmål ved etterforskning av grooming.

3.2 Forebyggende/avvergende

3.2.1 Overvåking

Temaet i det følgende er i hvilken grad politiet kan overvåke nettet. Med overvåking forstår jeg politiets generelle observasjoner rettet mot allmennheten. Overvåking av det offentlige rom griper i liten grad inn i borgerens privatliv. Legalitetsprinsippet medfører således ikke krav om hjemmel i lov for slik myndighetsutøvelse. Den alminnelig handlefriheten kan derfor tjene som grunnlag for politiets rett til overvåking. Nettet kan dermed overvåkes av politiet på samme måte som av enhver borger.

Når det gjelder rekkevidden av politiets overvåking, må en sondre mellom åpne og lukkede chattekanaler. I åpne chattekanaler snakker alle med alle. Lukkede chattekanaler fungerer derimot som et lukket rom hvor kun inviterte personer har adgang. Sondringen kan sammenlignes med skillet mellom offentlige og private rom utenfor den virtuelle verden. Legalitetsprinsippet, samt krav som kan utledes av EMK art.8, medfører strenge krav til hjemmel i lov for overvåking av private rom. Overvåking med grunnlag i den alminnelige handlefrihet begrenser seg dermed til åpne chattekanaler.

---

⁵⁴ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 23.

Kontaktinngåelsen mellom gjerningsmannen og den mindreårige vil skje i åpne chattekanaler. Muligheten til å føre en privat samtale er imidlertid begrenset til lukkede chattekanaler, følgelig utgjør disse en mer egnet arena for grooming. Dette medfører at politiets overvåking av åpne chattekanaler har liten forebyggende effekt for forbrytelser etter strl.§201a.

3.3 Etterforsking

Politiets polisiære funksjon ble behandlet i punkt 3.2. I tillegg har politiet en påtalefunksjon. Påtalefunksjonen kan deles inn i to deler. Politiet har som påtalemyndighet ansvaret for etterforsking av straffbare handlinger. Videre har politiet ansvaret for påtalen. I det følgende vil etterforskingdelen behandles.

Det følger av strpl.§225 at etterforsking iverksettes og utføres av politiet. Det er sikker rett at politiet her betyr påtalemyndigheten. Påtalemyndigheten har ansvaret for iverksettelsen og ledelsen, mens det faktiske arbeidet hovedsakelig utføres av den delen av politiet som ikke tilhører påtaletjenesten.

Grunnvilkåret for iverksettelse av etterforsking følger av strpl.§224. Det må ”som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter [være] rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold”.

Riksadvokaten har trukket opp rammene for rimelighetsvurderingen; Det stilles krav til sannsynligheten for at straffbart forhold foreligger. Videre må etterforskingen være saklig begrunnet, og det må foretas en forholdsmessighetsvurdering av om forholdet er så alvorlig at det fordrer etterforskningsinnsats.⁵⁵

---

⁵⁵ Se Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999.

3.3.1 Provokasjon

Lovgiver uttaler i Ot.prp. nr.18 2006-2007 på side 23:

”I tillegg har politiet adgang til å gjøre bruk av provokasjon...innenfor de rammer som er trukket opp gjennom riksadvokatens retningslinjer for slike etterforskningsmetoder.”

Uttalelsen krever en nærmere vurdering av de rettslige skranker for provokasjon som metode ved etterforsking av grooming.

Med provokasjon forstås tilfeller hvor politiets handlinger påvirker den straffbare atferden. Provokasjon kan ha ulikt formål. Hva formålet er, får betydning for hvilke vilkår som kreves. Metoden reiser størst betenkeligheter ved såkalt tiltaleprovokasjon.⁵⁶ Formålet med tiltaleprovokasjon er innsamling av bevis til bruk ved senere straffeforfølgning.

Spørsmålet er i hvilken grad politiet kan fremprovosere en overtredelse av strl.§201a. Provokasjon kan foregå ved at politiet deltar på chattekanaler under falsk identitet og lar seg groome dersom de kontaktes av mulige overgripere. Adgangen til provokasjon er ikke regulert ved lov. Vilkårene for provokasjon er utviklet av rettspraksis i samspill med rundskriv fra riksadvokaten. Det grunnleggende vilkåret for lovligheten av provokasjon følger av Rt. 1984.1076. Førstevoterende uttaler:

”[det] kan ikke aksepteres at politiet fremkaller en straffbar handling som ellers ikke ville ha blitt begått”.

Videre stiller retten opp andre begrensninger. Det uttales at metoden bare bør aksepteres ved alvorligere lovovertridelser. Uttalelsen får særlig betydning ved etterforsking av grooming. Kriminalitetskravet fungerer slik sett som et inngangsvilkår. Spørsmålet er dermed i første rekke om strl.§201a oppfyller kriminalitetskravet.

---

⁵⁶ Jf. *Hopsnes*, TfS. 2003.

Rettspraksis viser at provokasjon som etterforsningsmetode er forbeholdt de grove narkotikaforbrytelser.⁵⁷ I Rt. 1984.1076 åpner imidlertid Høyesterett for provokasjon også ved andre overtreddelser:

”bruk av etterforskning med provokasjonstilsnitt vil kunne tenkes ved forskjellige former for lovovertreddelser.”

Riksadvokaten støtter synspunktet i sitt rundskriv nr.2/2000, det avgjørende er hvorvidt kriminaliteten bedømmes som et alvorlig samfunnsproble. Dette reiser spørsmål om hvilke forhold som fører til at handlingen anses som alvorlig. To momenter synes å gå igjen i Høyesteretts begrunnelser. Begge momentene fremkommer av Høyesteretts vurdering i Rt. 1993.473. Høyesterett uttaler her ved vurderingen av om provokasjon bør aksepteres:

”bør en nok ikke bare se på strafferammen, men også ta hensyn til den samfunnsmessige betydning av å bekjempe nettopp denne form for kriminalitet”.

Strafferammen får dermed en sentral plass i vurderingen. Strafferammen i strl.§201a er bot eller fengsel inntil 1 år. Maksimumsstraffen er således betydelig lavere enn for de overtreddelser hvor provokasjon er godkjent. Dette taler for at provokasjon ikke kan anvendes ved etterforskning av grooming.

Videre må den samfunnsmessige betydningen av å bekjempe grooming tillegges vekt. Samfunnsfaren er særlig stor ved grove narkotikaforbrytelser. Ved slike forbrytelser kan det også ha betydning å fremprovosere en handling for å kunne ta bakmenn. Å bekjempe grooming, har ikke den samme samfunnsmessige effekten. Riksadvokaten støtter synspunktet om at relativt lav strafferamme ikke bør utgjøre en absolutt skranke, forutsatt at bekjempelse av forbrytelsen har stor samfunnsmessig betydning. Spredning av barnepornografi tjener som eksempel. Ved å spre barnepornografi er en med på å finansiere nye overgrep. Slik sett har bekjempelse av forbrytelsen en viktig indirekte følge. Selv om straff for grooming kan medføre færre overgrep, er ikke gevinsten like åpenbar som ved

---

⁵⁷ Provokasjon ble kjent lovlig ved etterforskning av en vinningsforbrytelse, jf. Rt. 1998.407.

bekjempelsen av barnepornografi. Den samfunnsmessige betydningen av å kriminalisere grooming, er etter mitt syn ikke tilstrekkelig til å akseptere provokasjon.

Samlet medfører dette at strl.§201a ikke oppfyller kriminalitetskravet. Jeg kan etter dette ikke se at riksadvokatens retningslinjer åpner for provokasjon ved etterforsking av grooming.

3.3.2 Skjult fjernsynsovervåking

Skjult fjernsynsovervåking på offentlig sted er regulert i strpl.§202a. Paragrafen suppleres av den generelle forholdsmessighetsvurderingen som følger av strpl.§170a. Temaet i det følgende er hvorvidt vilkårene for etterforsningsmetoden vil være oppfylt ved overtredelse av strl.§201a.

Strpl.§202a krever at den aktuelle straffbare handlingen kan medføre høyere straff enn fengsel i 6 måneder. Maksimumsstraff etter strl.§201a er fengsel inntil 1 år. Kravet til strafferamme er oppfylt.

Videre må det foreligge skjellig grunn til mistanke om grooming. Det er tilstrekkelig med sannsynlighetsovervekt for overtredelse av strl.§201a. Mistanken må forankres i objektivt konstaterbare forhold.⁵⁸ Et typisk objektivt forhold vil være seksuelt ladet kommunikasjon mellom mistenkte og den mindreårige.

I tillegg må skjult fjernsynsovervåking være av ”vesentlig betydning for etterforskingen”, jf. strpl.§202a første ledd. Spørsmålet er om skjult fjernsynsovervåking vil ha tilstrekkelig betydning for etterforskingen av grooming.

Ifølge forarbeidene medfører ikke kravet til vesentlighet at overvåking må være eneste mulige metode under etterforskingen. Innholdet av vesentlighetskravet omtales av lovgiver i Ot.prp. nr.56 1989-1990 på side 60:

”overvåkingen må på en kvalifisert måte være til hjelp for å avdekke de straffbare forhold.”

---

⁵⁸ Se *Andenæs*, Straffeprosess II side 152 flg.

Ordlyden og forarbeidene kan således tas til inntekt for at metoden må være mer hensiktsmessig enn andre etterforskningsmetoder.

Jeg antar at skjult fjernsynsovervåking av offentlig rom, kan være anvendelig i de tilfeller hvor politiet har kjennskap til et fremtidig møte. Alternativet til skjult fjernsynsovervåking er at politiet selv er tilstede ved det avtalte møtestedet. Jeg kan ikke se at skjult fjernsynsovervåking får kvalifisert betydning for etterforskningen sammenlignet med politiets fysiske tilstedeværelse. Følgen er at skjult fjernsynsovervåking sjelden vil oppfylle vesentlighetskravet ved etterforskning av grooming.

Dersom skjult fjernsynsovervåking oppfyller vesentlighetskravet, må metoden vurderes i lys av forholdsmessighetskravet i strpl.§170a. Vesentlighetskravet begrenser seg til metodens betydning for etterforskningen. Forholdsmessighetskravet medfører at metoden må vurderes i et videre perspektiv. Spørsmålet er om skjult fjernsynsovervåking totalt sett utgjør et forholdsmessig inngrep ved etterforskning av grooming. Skjult fjernsynsovervåking kan ikke brukes ”når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep.” jf. strpl.§170a andre punktum. Angående spørsmålet om fjernsynsovervåking skal iverksettes eller ikke, har lovgiver uttalt:

”[det] vil i det enkelte tilfelle måtte bero på en konkret vurdering, der det særlig legges vekt på hvor alvorlige de straffbare handlinger er, hvorvidt det foreligger alternative etterforskningsmetoder, hvor beferdet stedet er osv.”⁵⁹

Hvor alvorlig overtredelse av strl.§201a anses, må således tillegges vekt.

Sedelighetsforbrytelser overfor mindreårige vil i utgangspunktet karakteriseres som en alvorlig forbrytelse. Strl.§201a kriminaliserer en handling hvor overgrepet ligger lenger frem i tid. Grooming utgjør derfor en mindre alvorlig handling enn forbrytelser som omfatter overgrep. Maksimalstraffen for grooming er fengsel i inntil 1 år. Maksimalstraffen for fullbyrdet overgrep strekker seg fra fengsel i inntil 3 år (strl.§200 andre ledd) til fengsel i inntil 21år (strl.§195 andre ledd). Strafferammen kan tas til inntekt for at grooming er en relativt lite alvorlig forbrytelse. Når det gjelder alternative etterforskningsmetoder følger det

---

⁵⁹ Jf. Ot.prp. nr.56 1989-1990 side 60.

av vurderingen av vesentlighetskravet, at politiets tilstedeværelse må antas å være like hensiktsmessig som fjernsynsovervåking.

I vurderingen av kravet, kan også tas hensyn til inngrepets betydning for andre enn siktede selv, jf. ”forholdene ellers”. Hvor beferdet det aktuelle stedet er må således tillegges vekt. Dersom gjerningsmannen har avtalt å møte den mindreårige på et sted hvor mange personer ferdes, vil skjult fjernsynsovervåking berøre mange uskyldige borgere. Metoden utgjør dermed et inngrep i den private sfære for flere enn siktede selv. Dette taler for at skjult fjernsynsovervåking i mange tilfeller vil utgjøre et uforholdsmessig inngrep.

Slik jeg ser det vil etterforsking av grooming som hovedregel ikke oppfylle kravene som stilles for bruk av skjult fjernsynsovervåking.

Beslutning om fjernsynsovervåking treffes av retten, jf. strpl.§202a andre ledd. Det medfører en mer omstendelig prosess enn hva politiets tilstedeværelse krever. Dersom fjernsynsovervåking ikke har store fordeler, antar jeg at politiet vil se seg tjent med å unngå å involvere retten. Praktiske hensyn taler således for at skjult fjernsynsovervåking vil få liten betydning ved etterforsking av grooming.

3.3.3 Avlytting med samtykke

Samtykkeavlytting reguleres av strpl.§216l. Metoden innebærer at politiet kan avlytte eller gjøre opptak av en samtale. Forutsetningen er at de deltar i samtalen selv eller har fått tillatelse til avlytting fra en av samtalepartene. Begrepet ”samtale” skal forstås vidt. Det avgjørende er at partene kommuniserer muntlig.⁶⁰

Ved etterforsking av grooming vil det aktuelle alternativet være at politiet får tillatelse til samtaleavlytting/-opptak av den mindreårige. Utover dette reiser ikke de materielle krav til samtykkeavlytting særlige problemer. Dersom samtykke fra den mindreårige foreligger, antar jeg at avlytting av samtale kan være egnet til å sikre bevis mot gjerningsmannen.

Det kan imidlertid reises spørsmål i hvilken grad politiet vil oppnå nødvendig samtykke fra den mindreårige. To forhold kan begrense metodens betydning ved etterforsking av grooming. Kravet til samtale medfører at gjerningsmannen og den

---

⁶⁰ Jf. Ot.prp. nr.64 1998-1999 side 163.

mindreårige må kommunisere muntlig. Chattekanaler og sms på mobiltelefon utgjør velegnede kommunikasjonsmidler. Det er derfor ikke noe behov for muntlig kommunikasjon. På bakgrunn av dette tror jeg de fleste tilfeller av grooming ikke vil inneholde ”samtale” mellom partene, jf. strpl.§216l. Videre er politiet avhengig av at den mindreårige melder fra om groomingen. Rapporter fra Redd Barna viser at 85% av mindreårige ikke ville fortalt voksne om ubehagelige opplevelser på internett.⁶¹ Dersom det føres en samtale mellom partene vil politiet som hovedregel ikke få kjennskap til den.

De beste grunner taler således for at samtykkeavlytting vil få liten betydning ved etterforskning av grooming.

3.3.4 Kontaktforbud

Nedleggelse av kontaktforbud reguleres av strpl.§222a. Adgangen til å nedlegge kontaktforbud er ét av virkemidlene dersom vilkårene er oppfylt, jf. strpl.§222a andre ledd litra b. Lovgiver antar i forarbeidene at metoden vil hindre at et planlagt møte finner sted.⁶²

Bakgrunnen for kontaktforbudet må være at det ellers er grunn til å tro at gjerningsmannen ville utføre en handling som nevnt i litra a-c.

Ved etterforskning av grooming er litra a et aktuelt alternativ, ”ellers vil [gjerningsmannen] begå en straffbar handling overfor en annen person”. Vilket er således oppfylt dersom det er grunn til å tro at kontakten fører til et møte, jf. strl.§201a. Seksuelt ladet kommunikasjon er egnet som grunn til å tro at kontakten kan føre til straffbar grooming.

I de tilfeller hvor det ikke foreligger tilstrekkelig fare for straffbar grooming, vil kontaktforbud etter litra c være aktuelt. Kravet er at kontakten mellom gjerningsmannen og den mindreårige vil ”krenke en annens fred”. Begrepet ”fred” må antas å ha samme innhold som det tilsvarende begrep i strl.§390a. Lovgiver uttaler i denne forbindelse at:

”fred retter seg mot sinnets integritet, og dets krav på ro.”⁶³

---

⁶¹ Jf. www.reddbarna.no, ”På nett med barna?” side 22.

⁶² Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 23.

Spørsmålet er hvorvidt kontakten mellom partene kan innebære en fredskrenkelse. Dersom den mindreårige ikke ønsker kontakt, kan den annen parts henvendelser innebære en fredskrenkelse. Videre kan kontakten innebære en fredskrenkelse for andre enn den kontakten retter seg mot, jf. ”en annens fred”. Det aktuelle er at kontakten innebærer en krenkelse av den mindreåriges foresattes fred. Det ligger i kjernen av foreldreansvaret å beskytte mot uønsket kontakt. Kontakt mellom en ukjent voksen og en mindreårig vil de foresatte trolig anse som uønsket.

Etter min mening vil kontakt mellom en voksen og den mindreårige således være egnet til å krenke den mindreåriges foresattes fred. Hvorvidt den mindreårige selv ønsker kontakt får ikke betydning. Dette viser at kontakten mellom den voksne og den mindreårige i mange situasjoner vil oppfylle vilkårene for å nedlegge kontaktforbud etter strpl.§222a.

Det kan reises spørsmål om nedleggelse av kontaktforbud vil være nødvendig for å stoppe en pågående grooming-prosess. Kontaktforbud etter strpl.§222a forutsetter at kontakten mellom den voksne og den mindreårige er kjent for flere enn partene. I slike tilfeller kan det tenkes at gjerningsmannen anser sin mulighet til å oppnå formålet med kontakten (møte med etterfølgende seksuelt misbruk) som liten. En naturlig følge vil være å avslutte kontakten med denne mindreårige. På den annen side vil det alltid være gjerningsmenn som ønsker å opprettholde kontakten med den mindreårige. Ved slike tilfeller vil kontaktforbud etter strpl.§222a utgjøre et hinder for fortsatt kontakt.

3.3.5 Ransaking

Adgangen til ransaking er regulert i strpl.§§192 flg. Det kan for det første foretas ransaking av mistenkte, såfremt det foreligger skjellig grunn til mistanke om overtredelse av strl.§201a, jf. strpl.§195. Seksuelt ladet kommunikasjon i forkant av møtet vil normalt medføre tilstrekkelig sannsynlighet for straffbar grooming.

Dernest må det være grunn til å anta at ”det [ransakingen] kan føre til oppdagelse av bevis eller av ting som kan beslaglegges”. Det er klart at ”grunn til å anta” medfører et

---

⁶³ Jf. Ot.prp. nr.41 1954 side 23.

lavere krav til sannsynlighet enn ”skjellig grunn”. Dersom det foreligger en viss sannsynlighet utover den rene mulighet er kravet oppfylt.⁶⁴ Gjerningsmannens psykiske innstilling har avgjørende betydning for straffbarheten etter strl.§201a. Slik sett kan det stilles spørsmål om det vil foreligge en viss sannsynlighet for at ransakingen kan føre til oppdagelse av bevis. I debatten omkring vedtakelsen av det britiske grooming-straffebudet ble det antatt at ransaking kunne resultere i beslag av kondomer, seksuelle hjelpemidler etc. Muligheten for slike beslag utgjør et tilstrekkelig grunnlag for å anta at ransakingen kan føre til oppdagelse av bevis. Samlet taler dette for at ransaking av person vil få betydning ved etterforsking av grooming.

Strpl.§192 åpner for ransaking av mistenktes ”bolig, rom eller oppbevaringssted”. Det må foreligge skjellig grunn til mistanke om straffbar grooming. Innholdet i kravet er det samme som ved personlig ransaking etter strpl.§195 (se ovenfor). Det stilles ikke krav til sannsynlighet for oppdagelse av bevis, vilkåret er oppfylt dersom ransakingen foretas for å søke etter bevis. Foreligger det tilstrekkelig mistanke om overtredelse av strl.§201a, vil derfor vilkåret for husransaking være oppfylt. Kommunikasjonen mellom gjerningsmannen og fornærmede vil ofte ha foregått online. I enkelte tilfeller vil kommunikasjonen kunne utgjøre et sentralt bevis for mistenktes forsett. Muligheten til husransaking er således avgjørende for politiets tilgang til siktedes datamaskin. Av den årsak er det grunn til å anta at husransaking vil ha betydning ved etterforsking av grooming.

Det kan tenkes tilfeller hvor gjerningsmannen har benyttet andre datamaskiner i grooming-prosessen, for eksempel på jobb eller skole. Politiet kan pålegge enhver som har befatning med datasystemet ”å gi nødvendige opplysninger for å gi tilgang til datasystemet”, jf. strpl.§199a. Bestemmelsen sikrer at politiet effektivt kan ransake andre datasystemer.

De beste grunner taler for at ransaking vil utgjøre en sentral etterforsningsmetode ved overtredelse av strl.§201a.

---

⁶⁴ Jf. *Bjerke/ Keiserud*, side 690.

3.3.6 Beslag og utleveringspålegg

Beslag og utleveringspålegg reguleres av strpl.§§203 flg. Beslaget må gjelde ”ting” som antas å ha betydning som bevis, jf. strpl.§203. Om innholdet av begrepet ”ting” uttalte Høyesterett i Rt. 1992.904:

”Beslagsadgangen og utleveringsplikten omfatter ikke bare legemlige gjenstander, men også opplysninger som lagres på data...”

Beslag av opplysninger lagret på data omfattes derfor av beslagsadgangen. Slike beslag kan ha praktisk betydning ved etterforsking av grooming.

Pålegg om utlevering er aktuelt i de tilfeller hvor politiet vet hvem som besitter tingen, men ikke hvor den finnes. Hjemmel for utleveringspålegg er strpl.§210. Det kan tenkes at siktedes datamaskin ikke lenger inneholder bevis knyttet til kontakten med den mindreårige. Spørsmålet er om politiet kan pålegge tilbyderen av den benyttede elektroniske kommunikasjonstjenesten å utlevere opplysninger om hvilke kommunikasjonsanlegg som har vært satt i forbindelse med hverandre, såkalt trafikkdata.

Det følger av strpl.§210 at utleveringspålegg kun kan rettes mot besitter som plikter å vitne i saken. Retten kan ikke ta imot forklaring som krenker lovbestemt taushetsplikt, uten samtykke fra departementet, jf. strpl.§118 første ledd. Tilbyder av elektronisk kommunikasjonstjeneste er pålagt taushetsplikt om andres bruk av kommunikasjonsanlegg, jf. ekomloven§2-9 første ledd.⁶⁵ Det avgjørende er om departementet kan samtykke i at vitnet forklarer seg uten hinder av taushetsplikten.

Samtykke kan bare nektes dersom åpenbaringen ville ”virke *urimelig* (min kursivering) overfor den som har krav på hemmelighold”, jf. strpl.§118 første ledd in fine. I vurderingen kan det tas hensyn til hvor viktig beviset er for saken, samt muligheten til å føre bevis på annen måte, jf. Ot.prp. nr.35 1978-1979 side 142. Trafikkdata vil kunne utgjøre et viktig bevis for overtredelse av strl.§201a. Muligheten til å føre bevis på annen måte kan være begrenset. Bevisets betydning for saken taler således for at åpenbaringen ikke vil være urimelig.

---

⁶⁵ Lov av 4.juli 2003 nr.83 om elektronisk kommunikasjon.

Begrepet ”urimelig” viser at ikke enhver negativ følge av opplysning om trafikkdata kan få betydning. Ordlyden kan tas til inntekt for at det må foreligge en kvalifisert negativ følge. Jeg kan ikke se noen negative følger av åpenbaringen som er egnet til å oppfylle urimelighetskravet. Av dette følger at departementet kan samtykke til at tilbyder av aktuell elektronisk kommunikasjonstjeneste må opplyse om trafikkdata, jf. strpl.§118 første ledd.

De beste grunnet taler for at beslag og utleveringspålegg får betydning ved etterforskning av grooming.

Det foreligger ingen plikt for tilbydere av kommunikasjonstjenester til å lagre trafikkdata. Av hensyn til fakturering lagres likevel en rekke opplysninger. Disse opplysningene må imidlertid slettes senest tre måneder etter at opplysningene ble registrert, jf. ekomloven§2-7.⁶⁶ EU-direktiv 2006/24 trådte i kraft 15.september 2007. Direktivet pålegger medlemsstatene å lagre trafikkdata i minimum 6 måneder. Det er under vurdering hvorvidt direktivet skal inntas i EØS-avtalen. Implementering av direktivet i norsk rett vil kunne styrke etterforskning av grooming.

3.3.7 Kontroll av kommunikasjonsanlegg

I forarbeidene gir lovgiver uttrykk for at kontroll av tiltaltes kommunikasjon kan være hensiktsmessig ved etterforskning av grooming.⁶⁷ I tråd med dette åpner derfor departementet for en senere utvidelse av strpl.§216b. I departementets høringsbrev av 4.juli 2007 reises spørsmål om strl.§201a bør inkluderes i oppregningen i strpl.§216b første ledd litra b.⁶⁸ Jeg vil i det følgende ta stilling til om strpl.§216b bør utvides til å omfatte etterforskning av grooming. Det krever for det første en vurdering av behovet for de tiltak som følger av strpl.§216b. Videre blir spørsmålet om utvidelsen av området for kontroll av kommunikasjonsanlegg er forenlig med internasjonale forpliktelser.

---

⁶⁶ Mer spesifiserte bestemmelser omkring lagringsplikten følger av Datatilsynets standard konsesjonsvilkår, gitt med hjemmel i forskrift av 15.desember 2000 nr.1265 §7-1.

⁶⁷ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 23.

⁶⁸ Jf. Høringsnotat Snr.200703007 side 13.

Behovet for kontroll av kommunikasjonsanlegg ved etterforskning av grooming er sammensatt av to forhold. Utgangspunktet for vurderingen av behovet er i hvilken grad gjeldende etterforskningsmetoder medfører en effektiv håndheving av strl.§201a. De tidligere drøftelser i kapittelet tilsier at strl.§201a vil være vanskelig å håndheve effektivt. Spørsmålet er således hvorvidt tiltak etter strpl.§216b vil effektivisere etterforskningen av grooming.

Strpl.§216b gir politiet tillatelse til å foreta ”annen kontroll av kommunikasjonsanlegg.” Formuleringen viser tilbake til strpl.§216a som regulerer adgangen til avlytting, tiltak etter strpl.§216b avgrenses derfor mot avlytting. Hva kontrollen kan gå ut på reguleres av strpl.§216b andre ledd litra a-d.

Litra a gir politiet adgang til å innstille eller avbryte kommunikasjonen til eller fra bestemte telefoner, datamaskiner eller andre kommunikasjonsanlegg. Slik kontroll kan være hensiktsmessig der formålet er å hindre kontakt mellom gjerningsmannen og den mindreårige.

Politiet kan med grunnlag i litra b stenge anlegg som nevnt i litra a for all kommunikasjon. Metoden medfører et grovere inngrep i gjerningsmannens privatliv, herunder retten til kommunikasjon. Det kan reises spørsmål om et så vidt inngripende tiltak i mange tilfeller vil være et uforholdsmessig inngrep etter strpl.§170a.

Politiet kan ved hjelp av teknisk utstyr identifisere kommunikasjonsanlegg som nevnt i litra a, jf. litra c. Gjerningsmannens mulighet til å kontakte mindreårige uten å avsløre sin identitet er en sentral del av bakgrunnen for strl.§201a. Tiltaket vil styrke politiets mulighet til å avsløre gjerningsmannens identitet.

Litra d gir adgang for politiet til å innhente trafikkdata. Metoden overlapper adgangen til fortidige trafikkdata etter strpl.§210, jf. punkt 3.3.6. Hvilken bestemmelse som anvendes får imidlertid følger for gjerningsmannens stilling. Ved innhenting av trafikkdata etter strpl.§216b oppnår ikke gjerningsmannen stilling som siktet, jf. strpl.§82 tredje ledd. Gjerningsmannen rettslige stilling kan ha betydning for etterforskningen. Det er for eksempel først ved stilling som siktet gjerningsmannen oppnår rett til dokumentinnsyn, jf. strpl.§§242 flg. Effektivitetshensyn taler derfor for å anvende strpl.§216b ved innhenting av fortidige trafikkdata. Litra d gir også adgang til å innhente fremtidige trafikkdata.

Opplysninger om når kommunikasjonsanlegg settes i kontakt med hverandre, vil kunne effektivisere etterforskningen av en pågående grooming-prosess.

Konklusjonen må ut fra dette bli at tiltak etter strpl.§216b vil effektivisere etterforskningen av grooming.

Det avgjørende er dermed om utvidelse av strpl.§216b er forenlig med internasjonale forpliktelser. Kontroll av kommunikasjonsanlegg medfører inngrep i den private sfære. Dette reiser spørsmål om forholdet til EMK art.8, som verner privatlivets fred.

Etterforskningsmetoden griper inn i retten til fri korrespondanse, en rett som nyter særlig vern, jf. art.8 nr.1. Avgjørende for lovligheten, er i hvilken grad metoden er nødvendig ved etterforskning av grooming, jf. "necessary in a democratic society". Det kreves ikke at metoden er absolutt nødvendig. Det er tilstrekkelig at det foreligger forholdsmessighet mellom mål og midler⁶⁹. Målet med metoden er å effektivisere håndhevingen av strl.§201a. Drøftelsen ovenfor viser at kontroll av kommunikasjonsanlegg bedrer en vanskelig etterforskingssituasjon.

Kjernen i vernet av korrespondansen er å beskytte innholdet i kommunikasjonen. Tiltakene etter strpl.§216b er kun egnet til å gi opplysninger omkring kontakten mellom gjerningspersonen og den mindreårige. Innholdet av kommunikasjonen berøres således ikke.

EMD har i liten grad overprøvd statenes forholdsmessighetsvurdering.⁷⁰ EMD uttaler i saken Silver m.fl. mot Storbritannia:

"the contracting states enjoy a certain but not unlimited margin of appreciation in the matter of the impositions of restrictions, but it is for the court to give the final ruling on whether they are compatible with the Convention"

De beste grunner taler for at en utvidelse av strpl.§216b til også å omfatte strl.§201a, vil være forenlig med EMK art.8. Jeg vil derfor anbefale at oppregningen i strpl.§216b utvides til å omfatte strl.§201a.

---

⁶⁹ Jf. NOU 2004:6 side 39.

⁷⁰ Jf. NOU 2004:6 side 40.

4 Reaksjonsfastsettelse

4.1 Innledning

Når skyldspørsmålet er avgjort i tiltaltes disfavør skal det utmåles en reaksjon for handlingen.⁷¹ Utgangspunktet er strafferammen for forbrytelsen. Ved valget av reaksjon, samt ved utmåling av reaksjonens størrelse eller lengde, har domstolen flere valgmuligheter. Strafferammen gir derfor begrenset veiledning for hva straffen blir i det enkelte tilfelle. Motstykket er at rettspraksis tillegges betydelig vekt ved fastsettelse av straffen. Det foreligger så langt ingen domfellelse for overtredelse av strl.§201a.⁷² Manglende rettspraksis medfører således et usikkerhetsmoment ved vurderingen av forventet straff for grooming.

Reaksjonsfastsettelsen reiser to grunnleggende problemstillinger for domstolene. Retten må for det første ta stilling til hvilken type reaksjon som skal ilegges domfelte. Strafferammen ved overtredelse av strl.§201a er bøter eller fengsel inntil 1 år. Straffebudet må imidlertid leses i sammenheng med strl.kap.2; ”Straff og andre rettsfølger”. Kapittelet regulerer alternativer til bot og fengsel, et alternativ er å ilegge samfunnsstraff i stedet for fengselsstraff, jf. strl.§28a.

I punkt 4.2 vil jeg gjøre rede for hvilke reaksjoner som kan ilegges ved overtredelse av strl.§201a. Deretter må retten fastsette reaksjonens størrelse, jf. punkt 4.3. Før dette vil jeg drøfte grooming i lys av spørsmålet om konkurrens, jf. punkt 4.1.1.

4.1.1 Konkurrens

I punktene 4.2 og 4.3 forutsetter jeg at gjerningsmannen kun har overtrådt strl.§201a. I praksis kan det imidlertid tenkes at gjerningsmannen også har begått andre forbrytelser. Temaet i det følgende er hvorvidt forbrytelsene i så fall skal pådømmes i konkurrens. Pådømmelse i konkurrens får direkte følger for reaksjonsfastsettelsen, jf. strl. §§62 og 63.

---

⁷¹ Se nærmere om skillet skyld og straff, *Andenæs*, Norsk straffeprosess I side 151 flg.

⁷² Pr. 15.11.2007.

Dersom handlingene ikke pådømmes i konkurrans vil den mest alvorlige forbrytelse konsumere den mindre alvorlige.

Spørsmålet om pådømmelse i konkurrans kan for det første oppstå der grooming resulterer i et fullbyrdet overgrep. Praksis fra Storbritannia taler for at dette er en aktuell problemstilling. Ved mer enn halvparten av alle domfellelser for grooming i Storbritannia er overgrepet fullbyrdet.⁷³ I denne forbindelse uttales det i Ot.prp. nr.18 2006-2007 på side 22:

”dersom møtet resulterer i en fullbyrdet overtredelse av straffeloven §§195, 196, eller § 200 annet ledd, bør det nye straffebudet ikke anvendes i konkurrans (samtidig) med bestemmelsene som rammer selve overgrepet.”

Formålet med strl.§201a er å ramme tilfeller som ikke kommer så langt som til forsøk eller fullbyrdet overgrep. Dersom overgrepet realiseres, mister strl.§201a mye av sin selvstendige betydning. Spørsmålet om konkurrans bør etter min mening løses på samme måte som rettspraksis har løst forholdet mellom forsøk og fullbyrdet handling. Forsøket er forstadiet til den fullbyrdede forbrytelsen. Dersom forsøket resulterer i en fullbyrdet forbrytelse er det naturlig å se på dette som én forbrytelse.

Et motargument er selvsagt at grooming, i motsetning til straff for forsøk, er skilt ut i et eget straffebud. Lovtekniske løsninger endrer imidlertid ikke den faktiske tilknytningen mellom grooming og fullbyrdet overgrep.

De vide strafferammer ved fullbyrdet overgrep medfører at det ikke er behov for utvidet straff som følge av pådømmelse i konkurrans.

Samlet taler dette for at strl.§201a ikke idømmes i konkurrans med fullbyrdet overgrep.

De samme synspunkter kan gjøres gjeldende dersom det ikke foreligger fullbyrdet overgrep, men grensen for forsøk er overtrådt. Straff for forsøk på overgrep bør derfor konsumere den forutgående grooming.

---

⁷³ Opplysning gitt av senior prosecutor Vivian Goddard på nordisk seminar om grooming 10.03.2006.

Dersom det har foregått en grooming-prosess forut for overgrepet, er det imidlertid klart at dette kan få betydning for den konkrete straffeutmålingen.

Spørsmålet om pådømmelse i konkurrens kan videre oppstå i tilfeller der gjerningsmannen i løpet av grooming-prosessen har overtrådt strl.§201. Straffebudet rammer den som ”i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd i nærvær av eller overfor barn under 16 år” jf. første ledd litra c. Det er presisert i strl.§201 andre ledd at slik atferd også rammes når den er forøvet gjennom bruk av internett. Dersom kontakten mellom gjerningsmannen og den mindreårige har vært seksuelt ladet, vil kommunikasjonen i mange tilfeller være straffbar etter strl.§201 første ledd litra c.

Forarbeidene er tause med hensyn til om strl.§201 skal anvendes i konkurrens med strl.§201a.

Høyesterett har ved flere avgjørelser tatt stilling til spørsmålet om anvendelse av straffebud i konkurrens. Praksis fra Høyesterett viser således hvilke momenter som bør tillegges vekt. Hensynet til at gjerningsmannen ikke skal dømmes mer enn én gang for et straffbart forhold tjener som utgangspunkt for vurderingen. Anvendelse av straffebud i konkurrens må derfor begrunnes med at straffebudene rammer ulike sider av den straffbare handling. Momenter som får betydning for anvendelsen av straffebud i konkurrens er særlig; hvorvidt straffebudene tar sikte på å verne de samme interesser. Videre er det også av betydning om straffebudene oppstiller ulike straffbarhetsbetingelser, samt ulike strafferamme. Jeg vil i det følgende ta utgangspunkt i disse momentene ved drøftelsen av om strl.§201 kan pådømmes i konkurrens med strl.§201a.

Begge straffebudene beskytter barn og unge mot atferd av seksuell karakter. Den vernede interessen etter straffebudene er den samme. Strafferammen er bot eller fengsel inntil 1 år i begge bestemmelsene. Disse forhold taler for at grooming bør konsumere overtredelse av strl.§201.

Et argument som taler for at straffebudene skal anvendes i konkurrens er vilkårene for straff. En sentral forskjell er kravet til forsett om å begå overgrep i strl.§201a. Strl.§201 inneholder ikke noe krav til forsett om senere overgrep. Ulikt skyldkrav taler således for at bestemmelsene bør anvendes i konkurrens.

Videre involverer strl.§201a den mindreårige i den straffbare handling. Strl.§201 kan overtres selv der hvor den mindreårige inntar en passiv holdning. Dette viser at straffebudene retter seg mot ulike sider av seksuell atferd overfor mindreårige.

Overtredelse av strl.§201a kan foreligge uten at dette samtidig medfører overtredelse av strl.§201. Handlingen vil imidlertid få en mer alvorlig karakter dersom strl.§201 også er overtrådt. Bare ved at bestemmelsene anvendes i konkurrans får en frem de ulike straffbare sider ved handlingen.

Av disse årsaker bør strl.§201 pådømmes i konkurrans med strl.§201a.

4.2 Reaksjonsvalg

4.2.1 Bot

En følge av at strl.§201a oppstiller bot *eller* fengsel som straff, er at bøtestraff kan anvendes alene. Det følger imidlertid av strl.§28 at det samtidig må fastsettes en subsidiær fengselsstraff på inntil 3 eller 4 ½ måned. Dersom boten ikke betales, fullbyrdes fengselsstraffen. Domstolen kan bestemme at boten skal være betinget, jf. strl.§52 første ledd. Krav til prøvetid og vilkår følger av strl.§53.

4.2.2 Fengsel

Overtredelse av strl.§201a kan medføre fengsel inntil 1 år. Den nedre grensen følger av strl.§17 første ledd litra a, det kan ikke idømmes kortere fengselsstraff enn 14 dager. På samme måte som ved bot kan straffen gjøres betinget. Betinget fengselsstraff reguleres av strl.§§52-54a. Loven åpner for at det settes bestemte vilkår for betinget fengsel, jf. strl.§53. Domstolene er gitt et vidt spillerom, slik at det kan utformes vilkår tilpasset den enkelte domfelte og hans forbrytelse.

4.2.3 Samfunnsstraff

Strl.§201a nevner ikke uttrykkelig adgangen til å idømme samfunnsstraff. Strl.§28a gir domstolen hjemmel for å reagere med samfunnsstraff i stedet for fengselsstraff.

Samfunnsstraff begrenser seg ikke til bestemte forbrytelser. Dersom straffebudets vilkår er oppfylt kan enhver straffbar handling møtes med samfunnsstraff.

Det grunnleggende vilkåret er kravet til lengden på fengselsstraffen som ellers ville blitt idømt. Samfunnsstraff kan idømmes når ”det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i 1 år ” jf. strl.§28a første ledd litra a. Maksimal fengselsstraff ved overtredelse av strl.§201a er fengsel inntil 1 år. Enhver idømt fengselsstraff for grooming ville derfor være innenfor den grense som strl.§28a oppstiller.

Dernest må ” hensynet til straffens formål ikke tale[r] mot en reaksjon i frihet”, jf. strl.§28 første ledd litra b. Vilkalet er vagt formulert. Det kan vises til en rekke formål ved idømmelse av straff.⁷⁴ Formålene kan trekke i ulike retninger.

Forståelsen av dette uttrykket er viet oppmerksomhet i forarbeidene. I Ot.prp. nr.5 2000-2001 (side126) uttaler lovgiver:

”Begrepet straffens formål er videre enn ”hensynet til den alminnelige lovlydighet” som i dag brukes i forhold til samfunnstjeneste. Det skal omfatte alle de hensyn som domstolen i dag vektlegger når den finner at lovbruddet verken kvalifiserer for en betinget fengselsstraff eller for samfunnstjeneste.”

Uttalelsen viser at vilkåret avgrenser samfunnsstraffen oppad mot ubetinget fengsel, og ikke nedad mot betinget dom.⁷⁵ Videre uttales det at Stortinget forutsatte at:

”en økning i bruken [måtte] være sikkerhetsmessig forsvarlig og ikke støte mot den alminnelige rettsoppfatning”

---

⁷⁴ Se *Eskeland*, Strafferett side 47 flg.

⁷⁵ Jf. *Matningsdal/Bratholm*, Straffeloven side 110.

Vilkåret presiseres ytterligere i Ot.prp. nr.90 2003-2004 (side 296):

”I grove volds- og seksuallovbruddssaker, samt i andre saker hvor allmennpreventive hensyn normalt gjør seg sterkt gjeldende, bør domstolene likevel være svært tilbakeholdne med å idømme samfunnsstraff.”

Uttalelsen kan tas til inntekt for at det stilles et kvalifisert krav til allmennpreventive hensyn. Allmennpreventive hensyn gjør seg ikke tilstrekkelig sterkt gjeldende ved overtredelser av strl.§201a. Utover dette er det i forarbeidene pekt på betydningen av om domfelte er i en rehabiliteringssituasjon.⁷⁶

I rettspraksis ser det ut til at skillet mellom allmenn- og individualpreventive hensyn tillegges avgjørende betydning. På områder der allmennpreventive hensyn har særlig stor vekt vil ubetinget fengsel være hovedregel. Domstolene har i stor grad vektlagt om domfelte er i en rehabiliteringssituasjon.⁷⁷ I slike tilfeller vil fengselsstraff kunne virke ødeleggende for domfelte. Samfunnsstraff er således bedre egnet til å ivareta straffens individualpreventive virkning.

Videre oppstilles to rent praktiske vilkår, jf. strl.§28 første ledd litra c. Domfelte må samtykke til samfunnsstraff, og vedkommende må være bosatt i Norge.

Overtredelse av strl.§201a kan etter dette møtes med samfunnsstraff. Særlig kan samfunnsstraff være egnet dersom gjerningsmannen mottar behandling for sin tiltrekning mot mindreårige.

4.2.4 Særreaksjoner

Forvaring:

Forvaring ble ved lov av 17.juni 1997 nr 11 innført som en egen straffart. Da lovendringene trådte i kraft 1.januar 2002, erstattet forvaring den gamle sikring i fengsel av tilregnelige lovbyggere. Strl.§39c regulerer adgangen til å idømme forvaring. Til forskjell fra

---

⁷⁶ Jf. Ot.prp. nr.90 2003-2003 side 295.

⁷⁷ Se bl.a. Rt. 2007.1578, Rt. 2006.1093 og Rt. 2005.1070.

fengselsstraff er ikke forvaring tidsbestemt. Det skal fastsettes en tidsramme, men denne kan etter nærmere regler forlenges, jf. strl.§39e. Reglene innebærer derfor at domfelte kan sitte i forvaring til sin død.

Strl.§39c oppstiller et felles grunnvilkår, de nærmere vilkår er inndelt i nr.1 og nr.2. For at forvaring skal kunne idømmes må grunnvilkåret, samt de kumulative vilkår i nr.1 eller nr.2 være oppfylt. Av systematiske hensyn vil jeg først drøfte særvilkårene i nr.1 og nr.2. Avslutningsvis behandles grunnvilkåret.

Det første vilkåret som oppstilles i strl.§39c nr.1, er at lovbryster har gjort seg skyldig i en alvorlig forbrytelse av nærmere bestemt art. Alvorlig seksualforbrytelse er en av de nevnte forbrytelser. Spørsmålet er om en overtredelse av strl.§201a faller inn under kategorien ”alvorlig seksualforbrytelse”.

Ut fra ordlyden kan en tolke bestemmelsen slik at det kun er ved de kvalifiserte former for seksuallovbrudd forvaring kan idømmes.

Dette støttes av uttalelser i Ot.prp. nr.87 1993-1994 side 106. Her fremgår det at man ved alvorlig seksualforbrytelse først og fremst har hatt overtredelser av strl.§192 (voldtekt) i tankene. Videre åpnes det for at overtredelser av strl.§195 kan være aktuelt som grunnlag for forvaring. Overtredelse av strl.§196 nevnes ikke.⁷⁸ En uttalelse om betydningen av rettspraksis modifierer til en viss grad vekten en skal tillegge forarbeidenes konkrete vurderinger:

”det er videre overlatt til rettens skjønn om det i det enkelte tilfelle skal reageres med en særreaksjon”.

Samlet trekker forarbeidene opp et snevert anvendelsesområde for forvaring ved seksuallovbrudd.

Dette synet harmonerer med Høyesteretts praksis. I Rt. 2004.606 fant Høyesterett at overgrepene ikke var tilstrekkelig kvalifiserte til at kravet til alvorlig forbrytelse var oppfylt. Domfellelsen gjaldt sedelighetsforbrytelser mot tre barn. Gjerningsmannen hadde overtrådt strl.§195 første ledd andre straffalternativ jf. strl.§49, strl.§196 første ledd og

---

⁷⁸ Jf. Ot.prp. nr.87 1993-1994 side 106.

strl.§212 andre ledd. Ved vurderingen av om det forelå en alvorlig seksualforbrytelse tok Høyesterett utgangspunkt i den særdeles tyngende reaksjon tidsubestemt straff er. Det uttales at det skal mye til før en overtredelse av strl.§196 første ledd vil være en ”alvorlig seksualforbrytelse”, jf. strl.§39c. Domfelte hadde utnyttet et tillitsforhold. Han hadde foretatt gjentatte overgrep mot mindreårige. Sett i lys av avgjørelsen er det klart at forvaring er forbeholdt kvalifiserte overgrep.

Ut fra disse betraktninger må det konkluderes med at overtredelser av strl.§201a ikke oppfyller alvorlighetskravet i strl.§39c nr1. I tillegg stilles det krav til fare for gjentakelse. Vilkåret behandles under drøftelsen av strl.§39c nr.2.

Jeg går etter dette over til å vurdere de kumulative vilkår i strl.§39c nr 2. Tiltalte må for det første ha begått, eller forsøkt å begå, en mindre alvorlig forbrytelse av samme art som i nr.1. Foregående drøftelse viser at strl.§201a innebærer en mindre alvorlig seksualforbrytelse enn de seksualforbrytelser som rammes av strl.§39c nr1. Det følger av ordlyden at ikke enhver forbrytelse av den art som er nevnt i nr.1 oppfyller kravet til forbrytelse i nr.2. Spørsmålet er så om overtredelse av strl.§201a oppfyller kravet til handling etter strl.§39 nr.2.

Ifølge forarbeidene kan det her kan dreie seg om en forbrytelse som utsetter andres liv, helse eller frihet for en viss risiko. Det kreves ikke at handlingen innebærer en direkte og konkret trussel mot disse verdier.⁷⁹

Et av de bærende hensyn bak strl.§201a er den fare for overgrep som skapes ved at den voksne har tatt skritt for å realisere sitt forsett.⁸⁰ Effektivitetshensyn tilsier at en ved vurderingen av dette vilkåret ikke trekker for snevre grenser. Tiltaltes rettssikkerhet er ivaretatt ved at ytterligere to vilkår må være oppfylt. Forbrytelse etter strl.§201a oppfyller derfor kravet til handling i strl.§39c nr. 2.

Videre stilles det krav til at tiltalte tidligere har ”begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt der”. Vilkåret peker tilbake på kravet i nr.1 om alvorlig seksualforbrytelse. Dette reiser spørsmål om beviskravet for tidligere handling. Det er ikke

---

⁷⁹ Jf. NOU 1990:5 side 115.

⁸⁰ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007.

noe krav etter ordlyden at siktede er domfelt for tidligere alvorlig forbrytelse. Angående beviskravet for tidligere handlinger uttalte Høyesterett i Rt. 2004.209:

”kravet til bevis for en slik forgåelse vil i praksis være det samme som ved bevis for skyldspørsmålet.... Skal retten kunne bygge på voldelig atferd som det ikke er ilagt strafferettslig reaksjon for, må påtalemyndigheten følgelig forberede forvaringssaken med sikte på en bevisførsel som ved avgjørelsen av skyldspørsmålet”

Til tross for at spørsmålet om siktedes tidligere atferd sorterer under straffespørsmålet, er det etter dette klart at in dubio pro reo prinsippet gjelder med lik vekt som ved skyldspørsmålet.

I tillegg ”må det antas å være en nær sammenheng mellom den tidligere og den nå begåtte forbrytelse”. En viss sammenheng vil foreligge i og med kravet om forbrytelse av samme art. Ytterligere sammenheng vil det være dersom det tidligere overgrepet også er rettet mot en mindreårig. Hvis det kan påvises likheter i fremgangsmåte, taler mye for at det foreligger nær sammenheng.

Dernest må det foreligge ”særlig nærliggende” fare for tilbakefall til en ny alvorlig seksualforbrytelse. Kravet er således strengere enn etter nr.1, hvor det er tilstrekkelig med ”nærliggende” fare for ny forbrytelse.

Forarbeidene trekker frem siktedes seksualitet som et sentralt moment i vurderingen av gjentakelsesfaren.⁸¹ Dersom det kan påvises at tiltalte har en seksuell legning som medfører fare for nye overgrep, trekker dette i retning av særlig gjentakelsesfare.

Høyesteretts uttalelse i Rt. 2002.889 støtter dette syn. Saken gjaldt seksualforbrytelser overfor mindreårige. Førstevoterende la vekt på forbrytelsenes karakter og siktedes pedofile legning. Konklusjonen lød:

”[dette] viser- etter min mening med overveldende styrke- at det i dag og i lang tid fremover vil være en kvalifisert fare for at domfelte igjen vil begå alvorlige seksualforbrytelser mot unge gutter”

---

⁸¹ Jf. Ot.prp. nr.87 1993-1994 side 112.

Dette viser at vilkårene i strl.§39c nr.2 kan være oppfylt. Forutsetningen er at gjerningsmannen er tiltrukket av mindreårige, og ved tidligere anledninger har vist å utgjøre en reell fare.

Det avgjørende blir dermed hvorvidt grunnvilkåret er oppfylt. Kravet er at ”tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet”, jf. strl.§39c første punktum. Vilkåret krever en vurdering av hvor langt inn i fremtiden siktede må antas å utgjøre en trussel. Domstolen må derfor ta stilling til hvor lang fengselsstraff groomingen ville ha medført. Spørsmålet blir deretter om fengselsstraffen ville gi tilstrekkelig beskyttelse vurdert opp imot siktedes antatte farlighet.⁸²

Forarbeidene drøfter anvendelsesområdet for forvaring. Særreaksjonsutvalget uttaler i NOU 1990:5 på side 112:

”som et generelt synspunkt.....vil forvaring kunne være sterkest begrunnet når den begåtte forbrytelse ikke gir grunnlag for særlig lang fengselsstraff...ved korte fengselsstraffer vil samfunnsvernet være meget begrenset.”

Hensynet bak er at lang straff ofte er tilstrekkelig til å verne samfunnet mot den fare tiltalte representerer. Videre er det forbundet med mindre usikkerhet å konkludere med at fengselsstraff ikke er tilstrekkelig, dersom denne er av kortere varighet. Ved overtredelser av strl.§201a vil kun relativt korte fengselsstraffer kunne idømmes (maksimalt 1 år). Av den årsak vil grunnvilkåret for forvaring kunne være oppfylt ved forbrytelse etter strl.§201a.

Samlet taler dette for at forvaring kan idømmes ved overtredelse av strl.§201a.

Overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg:

Reaksjonene er regulert i henholdsvis strl.§39 og strl.§39a. Et fellesvilkår for idømmelse av rettsfølgene, er at tiltalte ikke oppfyller kravet til tilregnelighet i strl.§44. Reaksjonene regnes således ikke som straff. Tvungent psykisk helsevern er aktuelt i de tilfeller hvor

---

⁸² Jf. *Rieber-Mohn*, Juristkontakt 2004.

tiltalte var psykotisk eller bevisstløs, jf. strl.§44 første ledd. Idømmelse av tvungen omsorg krever at tiltalte var psykisk utviklingshemmet i høy grad, jf. strl.§44 andre ledd. Den aktuelle sinnstilstanden må for begge alternativene foreligge på handlingstiden.

Særvilkårene fremkommer av strl.§39. På samme måte som strl.§39c (forvaring), er straffebudet inndelt i nr.1 og nr.2. Innholdet sammenfaller i stor grad med vilkårene i strl.§39c. Jeg viser derfor til drøftelsen av vilkårene for forvaring.

4.3 Reaksjonens størrelse eller lengde

4.3.1 Innledning

Når domstolen har fastsatt hvilken type reaksjon som skal idømmes, gjenstår utmåling av reaksjonens størrelse eller lengde. Enhver overtredelse av strl.§201a vil være unik. Ulike hensyn får betydning ved den konkrete straffeutmålingen.⁸³ Et resultat av dette er at lovgiver har overlatt til domstolene å trekke opp rammen for den konkrete straffeutmålingen.

Jeg vil i det følgende vurdere hvor stor straffen kan forventes å bli ved en overtredelse av strl.§201a.

På grunn av straffebudets korte virketid finnes det ikke rettspraksis. Forarbeidene er tause med hensyn til den nærmere utmålingen av straffen.⁸⁴ Lovgiver har tidligere uttalt at straffnivået ved seksuallovbrudd overfor mindreårige gjennomgående er for lavt, jf. Ot.prp. nr.20 1991-1992 side 33. Det bærende hensyn bak ønsket om straffeskjerpelse er skadevirkningene som påføres den mindreårige ved overgrepet. Behovet for skjerpet straff er således størst ved tilfeller av fullbyrdet overgrep. Uttalelsen får dermed begrenset virkning for straffeutmålingen ved overtredelse av strl.§201a. Loven angir kun de ytre

---

⁸³ Jf. *Eskeland*, Strafferett side 424 flg.

⁸⁴ Departementet viser til tilnærmet enighet blant høringsinstansene om strafferammen for overtredelsen, jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 22.

rammer for straffeutmålingen. Forarbeidene gir ikke nærmere retningslinjer. Derfor vil sammenlignbar rettspraksis få sentral betydning i den følgende vurdering.

Strl.§201a er et av flere straffebud som retter seg mot sedelighetsforbrytelser overfor mindreårige. Disse er av ulik karakter, og av forskjellig alvorlighetsgrad. Når domstolene utmåler straff for disse forbrytelsene vil visse grunnleggende prinsipper tjene som utgangspunkt. Et slikt prinsipp er forholdsmessighetsprinsippet.⁸⁵ Prinsippet medfører at straffen skal stå i et rimelig forhold til handlingens straffverdighet. Kjernen i prinsippet retter seg mot handlinger som faller innenfor samme straffebud. Dette kan kalles forholdsmessighetsprinsippet horisontale side. Den empiriske vurderingen av rettspraksis i punkt 4.3.2, legger imidlertid til grunn at forholdsmessighetsprinsippet også har en vertikal side. Med dette mener jeg at straffen for handlinger som faller innenfor ulike straffebud også må stå i forhold til hverandre.⁸⁶

I punkt 4.3.2 vil jeg analysere straffeutmålingspraksis ved overtredelse av strl.§201 første ledd litra c, og strl.§200 andre ledd. Formålet er å vise domstolens konkrete utmåling av straff ved sedelighetsforbrytelser. Deretter vil jeg trekke veksler på resultatet av analysen ved vurderingen av forventet straff for grooming, jf. punkt 4.3.3. Før dette vil jeg gjøre rede for valget av straffebudene i punkt 4.3.2.

Utgangspunktet for valget er lovens inndeling av sedelighetsforbrytelser etter grovhet. Loven deler handlingene inn i henholdsvis seksuell omgang, seksuell handling og seksuell atferd. Min hensikt er å velge én sedelighetsforbrytelse som anses mindre grov enn grooming, og én som anses grovere.

Seksuell atferd rettet mot mindreårige reguleres av strl.§201 første ledd litra c. Strafferammen er den samme som i strl.§201a, altså bot eller fengsel i inntil 1 år. Strl.§201 krever ikke forsett om overgrep. På bakgrunn av den subjektive forskjellen anser jeg en overtredelse av strl.§201 som en mindre grov forbrytelse enn grooming.

Strl.§200 andre ledd regulerer seksuell handling med barn under 16 år. Strafferammen er fengsel i inntil 3 år. En overtredelse av strl.§200 andre ledd krever således fullbyrdet

---

⁸⁵ Jf. *Eskeland*, Strafferett side 427.

⁸⁶ Vertikal forholdsmessighet forutsetter at straffebudene retter seg mot handlinger av samme karakter, samt at straffebudene verner samme interesser.

overgrep. Dette utgjør en vesentlig forskjell fra strl.§201a. Slik sett er forbrytelsen grovere enn grooming. På tross av kravet om fullbyrdet overgrep, anser jeg overtredelse av strl.§200 andre ledd for å være den sedelighetsforbrytelse som ligger nærmest grooming i straffverdighet.

Det er relativt langt mellom saker hvor overtredelse av strl.§201 første ledd litra c eller strl.§200 andre ledd utgjør den eneste forbrytelsen. Ofte inngår disse som en del av et større sakskompleks, og som oftest utgjør de en av de mindre vektlagte delene ved straffeutmålingen. Følgelig har det vært nødvendig å vurdere underrettspraksis. Fra et rettskildemessig synspunkt kan dette være uheldig. Det kan imidlertid hevdes at likhetsprinsippet medfører at Høyesterett ser hen til straffeutmålingspraksis i underordnede domstoler ved straffeutmålingen.⁸⁷

4.3.2 Rettspraksis

Overtredelse av strl.§201 første ledd litra c:

Det finnes ingen Høyesterettsavgjørelser fra nyere tid. Jeg går derfor direkte til underrettspraksis.

LA 2003-16075:

Domfelte hadde lagt seg naken i en dobbeltseng, der hans 11 år gamle datter og to jevnaldrende venninner lå og sov. Retten fant det bevist at domfeltes kjønnsorgan lå inntil den ene jentas hals/bryst. Alle jentene våknet. Lagmannsretten uttaler at handlingen innebærer et alvorlig tilfelle av uanstendig atferd overfor mindreårige. Handlingen kan derfor antas å ligge i det øvre sjiktet av uanstendig atferd overfor mindreårige.

---

⁸⁷ Jf. *Eskeland*, Strafferett side 428 flg.

Straffen ble satt til bot pålydende 2000 kroner, subsidiært fire dager fengsel. Domfelte hadde imidlertid sittet 10 dager i varetekt, noe som ble tillagt betydning ved straffeutmålingen jf. strl.§60.

LH 2002-456:

En eldre mann hadde ved spørsmål rettet til en 6 år gammel jente utvist ”seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd”. Spørsmålene gjaldt utseende på kjønnsorganene til jentas nærmeste familie, og om hun pleide å berøre disse. Dommen lød på bot pålydende 5000 kroner, subsidiært fengsel i 10 dager.

TOSLO 2004-15345:

Domfellelsen gjaldt seksuelt krenkende atferd gjennom ord og handling. De samme handlingene medførte samtidig overtredelse av strl.§390a. Overtredelsene ble pådømt i konkurrans. Straffen ble således strengere enn den ville ha blitt dersom handlingene kun hadde kvalifisert til overtredelse av strl.§201 første ledd litra c, jf. strl.§63.

Gjerningsmannen hadde god personlig økonomi (formue 900 000 kroner). Dommen lød på bot pålydende 10 000 kroner, subsidiært fengsel i 20 dager.

Konklusjon:

Ingen av forbrytelsene medførte fengselsstraff. Idømmelse av bøter ble reaksjonen ved alle handlingene. Bøtenes pålydende strakk seg fra 2000-10 000 kroner. I LA 2003-16075 lød dommen på bot pålydende 2000 kroner. Domfelte hadde imidlertid sittet 10 dager i varetekt, hvilket ble vektlagt ved utmålingen. Denne handlingen var etter min mening den groveste av de vurderte handlingene. Det er noe uklart om domstolen ville idømt fengselsstraff dersom vedkommende ikke hadde sittet i varetekt. Boten ville i alle tilfelle vært større.

Det kan reises spørsmål om noe av bakgrunnen for de relativt milde straffer er hensynet til allmennprevensjon. Allmennprevensjon må antas å ha begrenset vekt ved slike handlinger.

Overtredelse av strl.§200 andre ledd:

HR 2007-01539-A:

Gjerningsmannen var domfelt i lagmannsretten.⁸⁸ Ved flere anledninger hadde han tillatt at en jente på 4-5 år vasket han nedentil. Dommen lød på 60 dager fengsel, hvorav 30 dager betinget. Anken gjaldt lovanvendelsen og straffeutmålingen. Høyesterett viser til at handlingen ikke var seksuelt motivert. Følgelig antok retten at handlingene lå i det nedre sjiktet av hva som rammes av bestemmelsen. Forbrytelsene ble foretatt i 2003-2004. Det hadde således tatt lang tid før saken kom opp. Høyesterett vektlegger tidsmomentet til fordel for tiltalte. Som et resultat ble hele dommen gjort betinget. Den endelige dommen lød på 60 dager betinget fengsel.

HR 2002-01660-A (Rt. 2003.445):

Gjerningsmannen var en 56 år gammel lærer. Vedkommende hadde berørt brystene (utenpå klærne) til en 15 år gammel elev. Videre hadde han forsøkt å kysse henne og legge ansiktet ned i utgriningen hennes. I lagmannsretten ble domfelte fradømt stillingen som lærer i kommunen, jf. strl.§29, samt idømt betinget fengsel i 18 dager.⁸⁹ Anken gjaldt straffeutmålingen. Førstevoterende vurderte handlingene til å ligge i det nedre sjiktet av hva som rammes av bestemmelsen. Han tok utgangspunkt i den inngripende reaksjon tap av stilling innebærer. Retten antok at den belastning straffesaken innebar for vedkommende hadde tilstrekkelig individualpreventiv virkning. Resultatet ble at Høyesterett ikke fant grunn til å idømme stillingstap (dissens 3-2). Endringen medførte ikke økning av fengselsstraffen. Den endelige dom lød på betinget fengsel i 18 dager.

---

⁸⁸Referanse: LB 2006-110092.

⁸⁹Referanse: LG 2002-711.

HR 1999-00008 (Rt. 1999.155):

Gjerningsmannen hadde hatt en 9 år gammel jente på fanget og befølt henne i skrittet (utenpå klærne). Han hadde bedt henne ta av seg buksen, og jenta kjente at mannen fikk ereksjon. Dommen i lagmannsretten lød på ubetinget fengsel i 30 dager.⁹⁰

Anken gjaldt straffeutmålingen. Høyesterett la avgjørende vekt på barnets unge alder, samt at det forelå utnyttelse av opparbeidet tillit. Retten uttaler generelt at det ved overgrep av denne karakter, må reageres med ubetinget fengsel, såfremt det ikke foreligger spesielle formildende omstendigheter. Høyesterett foretok ikke endringer i straffeutmålingen, slik at endelig dom ble 30 dager ubetinget fengsel.

LA 2003-14102 (Rg. 2004.535):

En 54 år gammel mann hadde befølt en 4 år gammel jente i skrittet innenfor trusen. Mannen ble i tingretten dømt til ubetinget fengsel i 21 dager. Lagmannsrettens behandling av saken gjaldt straffeutmålingen. Retten uttaler at et seksuelt overgrep av denne karakter mot et lite barn bør føre til ubetinget fengsel. Anken førte ikke frem. Endelig dom lød således på ubetinget fengsel i 21 dager.

Konklusjon:

Avgjørelsene lyder på fengsel fra 18 til 60 dager. Enkelte av fengselsstraffene er gjort delvis betinget. I den første saken som ble forelagt Høyesterett, uttales det at slike overgrep i utgangspunktet bør føre til ubetinget fengsel. Det tas imidlertid forbehold mot at særskilte omstendigheter foreligger.

Det er på bakgrunn av disse sakene vanskelig å fastsette grensen mellom betinget/ubetinget fengsel. Etter min mening ligger ingen av handlingene i det øvre sjiktet av handlinger som faller inn under bestemmelsen. Ved slike tilfeller vil nok hovedregelen

---

⁹⁰ Overtredelsen gjaldt strl.§212 andre ledd 1.straffalternativ. Ved en redaksjonell endring i 2000 ble de handlinger som gjaldt strl.§212 andre ledd flyttet til strl.§200 andre ledd.

være ubetinget fengsel. Dommene er egnet til å vise at handlinger i mellom- og det nedre sjiktet av bestemmelsen vil straffes med relativt korte fengselsstraffer. Hvorvidt disse gjøres betinget avhenger av konkrete forhold.

4.3.3 Forventet straff ved overtredelse av strl.§201a

Hensikten med punkt 4.3.2 var å legge grunnlaget for en vurdering av forventet straff ved overtredelse av strl.§201a. Ved enhver forbrytelse vil trekk ved handlingen og gjerningspersonen gjøre straffeutmålingen unik. Dette problematiserer fastsettelsen av det generelle straffenivået for grooming.

Forbrytelse etter strl.§201a, vil normalt ligge et sted mellom straffen for overtredelse av strl.§201 første ledd litra c og overtredelse av strl.§200 andre ledd. Det forutsetter at retten vurderer graden av straffverdighet, og betydningen av forholdsmessighetsprinsippet, slik som i punkt 4.3.2.

Handlinger som ligger i det øvre sjiktet av det som rammes av strl.§201a, vil dermed kunne medføre fengselsstraff. Ved idømmelse av fengselsstraff, vil lengden trolig bli ned mot 14 dager, som er lovens minimum, jf. strl.§17 første ledd litra a.

Ved enkelte av overtredelsene av strl.§200 andre ledd ble fengselsstraffen gjort betinget. Dette taler for at idømmelse av fengselsstraff for grooming, som hovedregel gjøres betinget, jf. strl.§52. I de tilfeller handlingen ligger i mellom- og det nedre sjiktet av hva som rammes av strl.§201a, vil reaksjonen trolig bli bot.

Høyesterett har i Rt. 2007.422 uttalt seg om grooming. Saken gjaldt besittelse av barnepornografi og seksuell krenkelse av barn under 16 år. Overtredelser av henholdsvis strl.§204 første ledd litra d og strl.§201 første ledd litra c.⁹¹ Gjerningsmannen (født 1967) hadde sendt flere tekstmeldinger og multimediameldinger til en 13 år gammel pike. Innholdet i meldingene var svært direkte, og gjaldt blant annet grove fantasier om seksuelle overgrep. Både tingretten og lagmannsretten fant det bevist at domfelte forsøkte å avtale et møte med fornærmede, samt at hensikten med møtet var seksuelt overgrep.⁹² Retten uttaler

---

⁹¹ Slik strl.§204 lød før endring ved lov 20.mai 2005 nr.29.

⁹² Referanse: LG 2006-74329.

at besittelsen av barnpornografi isolert sett kvalifiserer til fengsel i 20 dager. Deretter vurderes straffen for overtredelsen av strl.§201 første ledd litra c. Førstevoterende tillegger overtredelsen betydelig vekt. Handlingen vurderes som en grov krenkelse av straffebudet. Videre trekkes groomingen fram som et særskilt moment:

”Forholdet får imidlertid en særlig alvorlig karakter når domfelte også hadde til hensikt å oppnå seksuell kontakt med den mindreårige...selv om handlingen ikke kan karakteriseres som et forsøk på overtredelse av straffelovens bestemmelse om seksuell omgang med barn under 14 år, jf. §195, må dette tas med som et skjerpende moment i vurderingen.”

Straffen ble satt til fengsel i 60 dager hvorav 30 betinget.

Sammenligner en det endelige domsresultat med uttalelsen om at overtredelse av strl.§204 isolert sett ville gi 20 dager betinget fengsel, er det klart at overtredelsen av strl.§201 ble tillagt stor vekt ved straffeutmålingen. Retten uttaler ikke hvor streng straff denne handlingen kvalifiserte til. Handlingene ble pådømt i konkurrans, jf. strl.§62. Det er således umulig å fastsette hva overtredelsen av strl.§201 isolert sett ville medført av straff. Det kan imidlertid ikke utelukkes at straffen for overtredelsen av strl.§201 ble skjerpet i forhold til tidligere rettspraksis.

Førstevoterendes uttalelser om groomingen er interessant. Særlig uttalelsen om at dette ga handlingen en ”særlig alvorlig karakter”. Uttalelsen tilsier at retten anser grooming som en alvorlig forbrytelse. På den annen side var dette et grovt tilfelle av grooming. Det vil nok være slik at retten har et betydelig mildere syn på mindre grove tilfeller.

5 Rettspolitisk vurdering av straffansvar for grooming

5.1 Innledning

Overtredelse av strl.§201a er fullbyrdet før det er begått et seksuelt overgrep. Straffebudet er således et eksempel på pre-aktiv strafferett. Pre-aktive straffebud kjennetegnes ved at formålet er å avverge og avdekke kriminalitet på et tidlig tidspunkt. Hensikten er at skade,

eller umiddelbar fare for skade, ikke skal oppstå. Motstykket er de tradisjonelle re-aktive straffebud, her benyttes straffen som reaksjon etter at den skadelige/farlige handling er begått.

Det er hevdet at strafferetten får en økende grad av pre-aktiv karakter.⁹³ Innføringen av pre-aktive straffebud som strl.§147 og strl.§147 (straff for terror), strl.§233a (forbund om grov legemsbeskadigelse eller drap), ved siden av strl.§201a, støtter opp om et slikt synspunkt.

Dreiningen mot pre-aktive straffebud viser at Stortinget og Regjeringen i økende grad anvender strafferetten som et styringsmiddel for å påvirke borgerens handlinger. Pre-aktiv strafferett bidrar også til å endre fokus fra den ytre handling til gjerningspersonens indre anliggende. Denne endringen reiser prinsipielle problemstillinger.

Det kan for det første føre til et press på legalitetsprinsippets krav til konkretisering av den straffbare handling, jf. punkt 5.2. For det andre kan det føre til at en overskrider grensen for hvilke handlinger som det er moralsk legitimt å kriminalisere. Momenter av betydning for legitimiteten av strl.§201a, drøftes i punkt 5.3.

5.2 Hensynet til legalitetsprinsippet

Husabø hevder at forberedelsesdelikt gjør det vanskeligere for lovgiver å oppnå en tilfredsstillende konkretisering av gjerningsbeskrivelsen.⁹⁴ Bakgrunnen for påstanden er avstanden mellom den straffbare handlingen og den handlingen straffebudet reelt skal beskytte mot (i forhold til strl.§201a er seksuelt overgrep den handlingen som ønskes avverget). Den straffbare handlingen befinner seg i forberedelsesfasen, og det er således foretatt mindre konkrete handlinger. Temaet for den videre drøftelse er hvorvidt gjerningsbeskrivelsen i strl.§201a er tilstrekkelig konkretisert. Drøftelsen omhandler

---

⁹³ Jf. Husabø, TfS. 2003 side 97 flg.

⁹⁴ Jf. Husabø, Periferi side 371.

legalitetsprinsippets virkning som skranke for lovgiver. Drøftelsen avgrenses følgelig mot legalitetsprinsippets ideelle funksjon.⁹⁵

Grunnlaget for kravet til konkretisering er Grl.§96 og EMK art.7. I Rt. 2002.1069 uttaler mindretallet at det følger et strengere krav til utforming av straffebud etter EMK art.7, enn etter lovprinsippet i Grl.§96. Den følgende drøftelse tar derfor utgangspunkt i det krav som oppstilles i EMK art.7.

Innholdet i kravet er i korthet at lovgiver må utforme så klare straffebud at borgerne selv kan trekke grensen mellom straffbar og straffri opptreden. Det bærende hensyn er forutberegnelighet om myndighetenes maktutøvelse. Spørsmålet er om strl.§201a oppfyller det minstekrav til presisjon som følger av EMK art.7.

Ved sedelighetsforbrytelser kan det være vanskelig å gi en presis beskrivelse av den straffbare handling. En hyppig valgt lovgiverteknikk er å anvende skjønnsmessige ord og uttrykk. Begrepet ”uanstendig atferd” i strl.§201, er et illustrerende eksempel. Begreper med uklare grenser kan reise problemer i forhold til klarhetsprinsippet.⁹⁶ Strl.§201a inneholder ingen slike skjønnsmessige ord eller uttrykk.

Det følger av punkt 2.2.1 at begrepet *avtale* gis en meget vid forståelse. Dersom det er et stort avvik mellom den alminnelige forståelsen av ordlyden, og den forståelsen lovgiver legger til grunn, kan dette krenke klarhetsprinsippet. Ordlyden må imidlertid ses i sammenheng med andre rettskilder, jf. EMD-1992-20166. Den nærmere forståelsen av *avtale* i strl.§201a, fremkommer av forarbeidene. Slik jeg ser det oppfylles dermed klarhetskravet.

Innholdet i overgrepssorsettet er regulert ved en henvisning til de straffebudene som rammer de aktuelle handlinger. Det nærmere innholdet i overgrepssorsettet kan derfor ikke leses direkte ut av strl.§201a. En tilsvarende lovteknisk gjennomføring følger av straff for terror etter strl.§147a. Fremstillingsmessige hensyn må være bakgrunnen for henvisningen. En fremtidig overgriper har ingen berettiget interesse i å spekulere over hvor den nøyaktige

---

⁹⁵ Legalitetsprinsippet som ideal tilsier at vilkårene for straffbarhet i videst mulig utstrekning kommer til uttrykk i straffeloven, jf. NOU 1992:23 side 72.

⁹⁶ Jf. NOU 2002:4 side 83.

grensen for overgrep skal trekkes. Overgrepsforsettet er tilstrekkelig klart ved henvisningen til de aktuelle straffebud.

I forhold til det minstekravet som følger av EMK art.7 er utformingen av strl.§201a etter mitt syn uproblematisk. Strl.§201a viser hvordan forberedelsesdelikt kan utformes presist. Jeg deler derfor ikke Husabø's skepsis til muligheten for tilstrekkelig konkretisering av handlingen i forberedelsesdelikt.

5.3 Legitimasjonsspørsmål

5.3.1 Innledning

Temaet i det følgende er om det er legitimt av samfunnet å forby, og straffe grooming. Med legitimitet forstår jeg hvorvidt handlingen ut ifra et etisk og moralsk synspunkt bør møtes med straff. Spørsmålet er grunnleggende ved ethvert tilfelle av ny-kriminalisering. Til tross for dette er legitimasjonsspørsmålet sjelden uttrykkelig behandlet i lovgivningsprosessen. En følge av dette er at legitimasjonsspørsmålet ikke har noe fast entydig innhold.

I det følgende vil jeg drøfte tre forhold ved strl.§201a. Forholdene har særlig innvirkning på legitimiteten av straff for grooming. I punkt 5.3.2 vurderer jeg strl.§201a i lys av grunnleggende prinsipper for kriminalisering. Deretter foretas en analyse av overgrepsforsettet (punkt 5.3.3). Avslutningsvis behandler jeg bevisproblemer knyttet til grooming, jf. punkt 5.3.4.

5.3.2 Hensynet til skadefølgeprinsippet

Spørsmålet i det følgende er hvorvidt straff for grooming er forenlig med skadefølgeprinsippet. Skadefølgeprinsippet har gjennom utformingen av ny straffelov fungert som retningslinje for hvilke handlinger som bør møtes med straff.⁹⁷ I NOU 2002:4 på side 79 heter det:

---

⁹⁷ Skadefølgeprinsippet ble først lagt til grunn i NOU 1985:19 side 28 flg.

”innebærer det [skadefølgeprinsippet] at straff bare bør brukes som reaksjon på handlinger som medfører, eller kan medføre, at noen påføres skade.”

Straffelovkommisjonen uttaler videre det at det bør foreligge tungtveiende grunner for å møte en handling med straff, og at det faktum at en handling er mislikt av samfunnet ikke er en tilstrekkelig årsak. I forarbeidene til strl.§201a legger departementet til grunn at straffebudet er forenlig med de alminnelige prinsipper for kriminalisering.⁹⁸

Temaet for drøftelsen er å vurdere om uttalelsen utvider skadefølgeprinsippets tradisjonelle rammer.

Dersom en tar utgangspunkt i gjerningsbeskrivelsen i strl.§201a, er handlingene som er beskrevet der ikke skadelige i seg selv. Det å ha kontakt med barn og treffe barn er for mange en dagligdags handling. Mot dette er det anført at det at voksne kontakter barn de ikke kjenner og ønsker å møte dem ikke er dagligdags.⁹⁹ Dette medfører imidlertid ikke at handlingen i seg selv medfører fare for skade. Dersom strl.§201a skal være forenlig med skadefølgeprinsippet, blir det avgjørende hva som skal regnes som fare for skade.

En følge av skadefølgeprinsippet er at psykisk innstilling, altså ønske om å begå en straffbar handling, ikke alene kan danne grunnlag for straffansvar. Det kreves at det er foretatt en handling som kombinert med den psykiske innstillingen medfører en reell fare for skade, jf. Ot.prp. nr.90 2003-2004 side 89.

Ved den konkrete vurderingen av hvilke forberedelseshandlinger som oppfyller skadefølgeprinsippets krav til handling, fremhever departementet de tilfeller hvor det foreligger en avtale om å begå en slik handling.¹⁰⁰ Hensynet bak må være at faren for gjennomføring antas å være større der enkeltpersoners psykiske innstilling forlater den enkelte, og danner grunnlag for en avtale.¹⁰¹ Ved grooming har den psykiske innstillingen ikke kommet til uttrykk på samme måte. Dette medfører at en må stille større krav til selve handlingen. Som tidligere anført bærer ikke den straffbare handling etter strl.§201a preg av

---

⁹⁸ Jf. Ot.prp. nr.18 2006-2007 side 11.

⁹⁹ Jf. *Elden*, Innlegg på nordisk seminar om grooming, arrangert av Justisdepartementet 10.03.2006.

¹⁰⁰ Jf. Ot.prp. nr.90 2003-2004 side 103.

¹⁰¹ Jf. *Husabø*, *Periferi* side 371.

kriminell aktivitet, snarere preg av en dagligdags handling. Den fare for skade som handlingen medfører ligger lenger frem i tid, og er helt avhengig av at gjerningsmannens psykiske innstilling.

En kan reise spørsmål om selve kontakten kan medføre skade, eller fare for skade, for den mindreårige. Forutsetningen er at den voksne er særlig aktiv, og at kontakten er seksuelt ladet. Det er klart at slik kontakt kan ha negative følger for den mindreåriges psykiske tilstand. I så fall vil kravet til skade kunne være oppfylt. Strl.§201 første ledd litra c rammer ” den som i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd i nærvær av eller overfor barn under 16 år”. Straffebudet er teknologinøytralt. Det omfatter derfor de tilfeller hvor slik atferd er forøvet gjennom bruk av telefon og internett, jf. strl.§201 andre ledd. Strl.§201 rammer således de tilfeller hvor kontakten er egnet til å påføre den mindreårige psykiske skader. Skader som følge av slik kontakt kan derfor ikke tas til inntekt for at strl.§201a er forenlig med skadefølgeprinsippet.

Videre legger departementet til grunn at en enkelte ganger må lempe på kravene til den ytre handlingen. Hensikten må i så fall være å avverge alvorlig kriminalitet, særlig den som skjer i organiserte former.¹⁰² Hensynet bak er at organisert kriminalitet er antatt å utgjøre en langt større trussel mot samfunnet og samfunnsordenen enn tradisjonell kriminalitet.¹⁰³ Grooming utføres som hovedregel ikke i organiserte former. Forbrytelsen utgjør heller ingen stor trussel mot samfunnsordenen.

Samlet taler dette for at lovgivers uttalelser om strl.§201a, og dets forhold til skadefølgeprinsippet, utvider prinsippets rammer.

5.3.3 Betydningen av overgrepsetter

I strl.§201a er de ytre krav til handlingen redusert, motstykket er at det stilles krav til forsett om seksuelt overgrep. Det overskytende forsett får med dette en begrensende faktor, ettersom kun den som handler med slikt forsett kan straffes. I et legitimasjonsperspektiv

---

¹⁰² Jf. Ot.prp. nr.90 2003-2004 side 104.

¹⁰³ Jf. Ot.prp. nr.62 2002-2003 side 7.

blir overgrepforsettet således en plussfaktor. Spørsmålet i det følgende er hvorvidt forsettet om seksuelt overgrep har betydning for legitimiteten av strl.§201a.

Subjektivt overskudd er anvendt som en fellesbetegnelse på tilfeller hvor straffebudet oppstiller et skyldkrav som kommer i tillegg til gjerningsbeskrivelsen.¹⁰⁴ Et eksempel er kravet til vinnings hensikt ved tyveri, jf. strl.§257. Andre eksempler er straff for terrorhandling etter strl.§147a første ledd og terrorfinansiering etter strl.§147b. En følge av dreiningen mot pre-aktive straffebud er økningen av subjektive overskudd. Verken teoretikere eller lovgiver synes å problematisere utviklingen i større grad. Etter min mening kan det være hensiktsmessig å presisere begrepet subjektivt overskudd.

I det følgende vil jeg sammenligne det subjektive overskuddet i strl.§201a med strl.§147b. Bakgrunnen for valget av strl.§147b, er de konstruksjonsmessige likheter straffebudet deler med strl.§201a. Straffebudene regulerer en forberedelseshandling hvor gjerningsmannens subjektive innstilling er avgjørende. De er i tillegg relativt nye (strl.§147b trådte i kraft 1.juli 2003).

Temaet for drøftelsen blir for det første om det kan påvises ulikheter ved utformingen av det subjektive overskuddet. Dersom slike ulikheter kan påvises, blir spørsmålet videre om ulikheten innebærer kvalitative forskjeller som får betydning for legitimasjonsspørsmålet.

Det subjektive overskuddet i strl.§147b relaterer seg til en ønsket følge av den handlingen som er utført. Gjerningsmannen må ha ”fremskaffet eller samlet inn penger eller andre formuesgoder”. Videre må forsettet være at disse helt eller delvis skal finansiere terrorvirksomhet. Straffebudet kan oppsummeres slik; *når A begår X må forsettet innebære at X skal føre til Y*. Forsettet knytter seg således til en følge av den utførte handling.

I strl.§201a er ikke forsettet relatert til en direkte følge av den straffbare handlingen. Når gjerningsmannen har oppfylt gjerningsbeskrivelsen, retter forsettet seg mot utføringen av en senere handling (overgrepet). Konstruksjonen blir slik; *når A begår X må det foreligge forsett om senere å begå Y*. Forsettet retter seg her mot å utføre en bestemt handling i fremtiden. Av dette følger at overskytende forsett enten kan rette seg mot en

---

¹⁰⁴ Jf. Andenæs, Alm.strafferett, side 224.

følge, eller mot en senere handling. Spørsmålet er om denne forskjellen får betydning for legitimiteten av straffebed.

Når det overskytende forsettet retter seg mot følgen av en utført handling, har gjerningsmannen ikke lenger kontrollen over om følgen inntreffer. Ved grooming er det fortsatt opp til gjerningsmannen om den handlingen som forsettet relaterer seg til skal fullbyrdes. Dette utgjør en sentral forskjell på det mentale plan. Om den mentale forskjellen mellom disse to typer av overskytende forsett har Alexander og Kessler uttalt:¹⁰⁵

”the mental state cannot be identical to those required for completed crimes and completed attempts, for the defendant committing an inchoate crime is aware or believes that there is still time to desist and renounce. That awareness or belief is at least one qualitative distinction between the mental states of completed and inchoate crimes.”

Det overskytende forsettet i strl.§201a fratar borgerens rett og mulighet til å komme på bedre tanker. Anvendelsen av overskytende forsett som i strl.§201a, fører dermed til et uheldig forhold mellom stat og borger. Asp oppsummerer tilstanden slik:¹⁰⁶

”När staten börjar leta efter och lägga sig i vad människor tänker också innan de har gjort något som i rimelig mening kan betecknas som störande behandlas människorna som potentiella farekällor snarare än som medborgare.”

I et legitimasjonsperspektiv taler overgrepforsettet således mot å straffe grooming.

5.3.4 Bevisproblemer knyttet til strl.§201a

Bevisføringen for hva gjerningsmannen har tenkt, er langt mer usikker enn bevisføringen for utførte handlinger. Temaet for vurderingen er overgrepforsettets følger for bevisvurderingen.

---

¹⁰⁵ Jf. Asp, Legitimasjonsfrågor side 111.

¹⁰⁶ Jf. Asp, Legitimasjonsfrågor side 112.

I hvilken grad det er mulig å bevise grooming på domsstadiet, har avgjørende betydning for straffebudets effektivitet. Effektivitetsspørsmålet er en sentral del av den overordnede problemstillingen om straff for grooming er legitimt.

Når domstolen skal vurdere gjerningsmannens forsett er de ofte henvist til å trekke slutninger fra de ytre omstendigheter ved handlingen. Gjeringen utgjør således et viktig bevisfaktum for den subjektive innstillingen. En følge av at strl.§201a kriminaliserer en forberedelseshandling, er at gjerningspersonen ikke har kommet så langt i handlingsrekken som ved forsøk eller fullbyrdet forbrytelse. Dette fører til at domstolen har et dårligere utgangspunkt ved sin bevisvurdering. Jeg vil i det følgende vurdere hvilken virkning dette får for domstolens bevisvurdering.

Dersom det kan påvises rimelig tvil om skyldvilkårene er oppfylt, skal siktede frifinnes. Den naturlige følgen av dette vil være få domfellelser for grooming. For siktedes rettssikkerhet er dette betryggende. I et effektivitetsperspektiv innebærer dette imidlertid en svekkelse av straffebudet. Til tross for det strenge beviskravet, viser det seg at domstolen i enkelte tilfeller foretar uriktige domfellelser. Husabø har advart mot at innføringen av forberedelsesdelikt med overskytende forsett kan føre til flere gale domfellelser.¹⁰⁷ Husabø begrunner dette slik:

”når bevisføringa vert meir usikker, vert domstolane også meir usikre på når kravet til bevisovervekt er oppfylt.”

Vurderingen av siktedes rettssikkerhet kan ikke begrenses til domsstadiet. Det samme bevisspørsmålet som kreves for domfellelse utgjør også grunnlaget for anvendelsen av tvangsmidler. Kravet til bevis på etterforskningsstadiet er imidlertid lavere (ofte er det tilstrekkelig at det foreligger sannsynlighetsovervekt, jf. kravet til ”skjellig grunn til mistanke” i strl.§171 første ledd). Subjektiveringen av bevistemaet åpner for at siktedes rettssikkerhet også svekkes under etterforskingen.

Rettsmiddelet gjenopptakelse er en viktig sikkerhetsventil. Gjenopptakelse er aktuelt når det i etterkant av en domfellelse viser seg at avgjørelsen er beheftet med alvorlige

---

¹⁰⁷ Jf. *Husabø*, Periferi side 377.

mangler, jf. strpl.§§390 flg. Den praktisk viktigste gjenopptakelsesgrunnen er de tilfeller hvor det dukker opp nye bevis som er egnet til å føre til frifinnelse, jf. strpl.§391 nr.3. Slike nye bevis vil tradisjonelt være tekniske bevis eller nye vitneforklaringer. Dersom det foreligger en domfellelse for grooming, og overgrepsetter ikke var åpenbart, er det kun en teoretisk mulighet for at det skal dukke opp nye avgjørende bevis. På bakgrunn av dette blir den bevisvurderingen som domstolene foretar ved overtredelse av strl.§201a ”friere”. Det er en fare for at domstolen senker beviskravet når den vet at domfellelsen i etterkant ikke kan påvises å være feilaktig.¹⁰⁸

Videre kan det reises spørsmål om fokuset på siktedes psykiske innstilling åpner for at strl.§201a får en diskriminerende funksjon.

Det kan tenkes at domstolen benytter tidligere handlinger som indisium på hvilket forsett som forelå ved oppmøte, jf. strl.§201a. En tidligere domfellelse for sedelighetsforbrytelse kan dermed få avgjørende betydning.

På den annen side kan det hevdes at en persons historiske bakgrunn utgjør det beste parameter for å vurdere faren for ny kriminalitet. Innholdet i strl.§39c kan tas til inntekt for et slikt syn. Idømmelse av forvaring krever nærliggende fare for at lovbryteren på nytt vil begå en slik forbrytelse. Ved farevurderingen skal det ”særlig legges vekt på om lovbyrteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i første punktum”, jf. strl.§39c første ledd nr.1 in fine. Det må imidlertid trekkes et skille mellom den tidligere atferdens betydning for henholdsvis skyld- og straffespørsmålet. Uskyldspresumsjonen i EMK art 6(2) retter seg kun mot skyldspørsmålet. Avgjørelsen i EMD ”Engel v Nederland” illustrerer skillet. Retten hadde ved straffeutmålingen vektlagt domfeltes personlighet og tidligere rulleblad. Spørsmålet var om dette krenket uskyldspresumsjonen. Angående uskyldspresumsjonens virkeområde uttaler domstolen:

”it deals only with the proof of guilt and not with the kind or level of punishment.”

Dersom tidligere handlinger får betydning ved spørsmålet om skyld vil uskyldspresumsjonen således krenkes.

---

¹⁰⁸ Jf. *Asp*, Legitimasjonsfrågor side 84.

To forhold tilsier etter dette at overgrepssorsettets betydning for bevisvurderingen svekker legitimiteten av strl.§201a. Det er for det første en fare for at straffebudet ender opp som en symbolbestemmelse. Videre kan det påvises negative følger for siktedes rettssikkerhet.

Disse forhold viser at straff for grooming reiser visse legitime problemer. Kravet til legitimitet er ikke lovfestet. Slik sett får det ingen rettslige følger om kravet er krenket. Utviklingen av kommunikasjonsteknologi har medført et behov for strl.§201a. Det er imidlertid viktig at lovgiver utreder følgene av nye straffebud. Det kan synes som om behovet for strl.§201a medførte at følgene av kriminaliseringen ble viet lite plass i lovgivningsprosessen.

KILDEREGISTER

Norges offentlige utredninger:

NOU 1985:19

NOU 1992:23

NOU 1996:5

NOU 2002:4

NOU 2004:6

Norske forarbeider:

Ot.prp. nr.41 (1954)

Ot.prp. nr.35 (1978-1979)

Ot.prp. nr.56 (1989-1990)

Ot.prp. nr.20 (1991-1992)

Ot.prp. nr.87 (1993-1994)

Ot.prp. nr.64 (1998-1999)

Ot.prp. nr.28 (1999-2000)

Ot.prp. nr.5 (2000-2001)

Ot.prp. nr.45 (2002-2003)

Ot.prp. nr.62 (2002-2003)

Ot.prp. nr.90 (2003-2004)

Ot.prp. nr.18 (2006-2007)

Dommer fra EMD:

Silver m.fl. v. Storbritannia

*Eur.Court H.R, Silver and others v. The
United Kingdom, 24.10.1983, series A
no.61*

Engel v. Nederland

Eur.Court H.R , Engel v. The Netherlands

08.06.1976 series A no.22

Norsk rettspraksis:

Rt. 1936.612	Rt. 2004. 209
Rt. 1939.890	Rt. 2004.606
Rt. 1984.1076	Rt. 2004.1275
Rt. 1990.1217	Rt. 2005.1070
Rt. 1991.95	Rt. 2006.1093
Rt. 1991.600	Rt. 2007.422
Rt. 1992.334	Rt. 2007.1578
Rt. 1992.904	
Rt. 1992.969	LG 2002-711
Rt. 1993.473	LH 2002-456
Rt. 1994.1000	LA 2003-14102
Rt. 1994.1032	LA 2003-16075
Rt. 1995.1217	LB 2006-110092
Rt. 2002.128	
Rt. 2003.442	TOSLO 2004-15345

Rundskriv:

RA-1999-3. Riksadvokatens rundskriv av 22.12.1999. *Etterforsking.*

RA-2000-2. Riksadvokatens rundskriv av 26.04.2000. *Vederlag til politiets kilder og provokasjon som etterforskningsmetode.*

Litteratur:

Andenæs, Alm. strafferett	Johs. Andenæs, <i>Alminnelig strafferett</i> , 5. utgave, Oslo 2000
Andenæs, Norsk straffeprosess	Johs. Andenæs, <i>Norsk straffeprosess</i> , bind I & II, Oslo 2000
Andersen, JV	Kjell V. Andersen, <i>Dolus eventualis</i> , Jussens Venner 1996 s.116
Asp, Legitimasjonsfrågor	Petter Asp, <i>Från tanke till gärning- Legitimasjonsfrågor rörande förfälsdelikt</i> , Uppsala 2005
Bjerke & Keiserud, Straffeprosessloven	Erik Bjerke & Hans Kristian Keiserud, <i>Straffeprosessloven med kommentarer</i> , 3.utgave, Oslo 2001
Eskeland, Strafferett	Ståle Eskeland, <i>Strafferett</i> , 2.utgave, Oslo 2006
Hennum, TfS	Ragnhild Hennum, <i>Kriminalisering av onde hensikter?</i> Tidsskrift for Strafferett 2006 s.97
Hopsnes, JV	Roald Hopsnes, <i>Provokasjon som politimetode</i> , Jussens Venner 2003 s.18
Husabø, Periferi	Erling J. Husabø, <i>Straffansvarets Periferi-medverking, forsøk, førebuing</i> , Bergen 1999
Husabø, TfS	Erling J. Husabø, <i>Pre-aktiv strafferett</i> , Tidsskrift for Straffrett 2003 s.97
Hustad, Straffansvar	Knut-Fredrik Hustad, <i>Straffansvar for Terrorisme</i> , Oxford 2006

Matningsdal & Bratholm, Straffeloven	Magnus Matningsdal & Anders Bratholm, <i>Straffeloven med kommentarer</i> , 2.utgave, Oslo 2003
Myhrer, TfS	Tor-Geir Myhrer, <i>Etterforsningsbegrepet</i> , Tidsskrift for Strafferett 2001 s.6
Rieber-Mohn, Juristkontakt	Georg Fredrik Rieber-Mohn, <i>Forvaring- en strafferettslig reaksjon</i> , Juristkontakt 2003 nr.4 s.36 og nr.5 s.35
Waaben, Alm. del 1	Knud Waaben, <i>Strafferettens almindelige del</i> , 4. udgave, København 1997

